

…denti in academiam ſilio …iens idonea pater.

germanicum C. F. GELLERTI libellum Lehren eines Vaters für ſeinen Sohn, den er auf die Academie ſchickt.

d. e.

En Faders belærende Affkeed fra ſin til Academiet gaaende Søn.

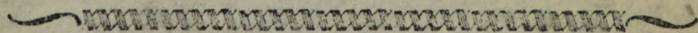
overſat fra C. F. Gellerts: Lehren eines Vaters ꝛc.

in gratiam latine diſcentium vertit

(juxta poſita ejusdem interpretatione vernacula)

H. Amberg,

Societatis regiæ ſcientiarum in Norvegia ſodalis.

Af Danske Doctor Amberg
til
Sam. Juhl Åberg

Discedenti in academiam filio præcipiens idonea pater.

germanicum C. F. Gellerti libellum Lehren eines Vaters für seinen Sohn, den er auf die Academie schickt.

d. e.

En Faders belærende Afskeed fra sin til Academiet gaaende Søn.

oversat fra C. F. Gellerts: Lehren eines Vaters ꝛc.

in gratiam latine discentium vertit

(juxta posita ejusdem interpretatione vernacula)

H. Amberg,

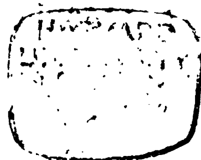
Societatis regiæ scientiarum in Norvegia sodalis.

Christiansandi MDCCCXXVI.

typis O. P. Moe excudit S. A. Steen.

Mumford

Dedicatio libelli.

Cives urbis ac præfecturæ Chriſtianſandenſis, honorum, munerum, privatarum curarum nomine ſpectatisſimi, honeſtisſimi, optimi: Quique Veſtrum, cum non uno ceteræ patriæ, vel natura vel affectu parentes, filios aut pupillos æque caros in ſchola Chriſtianſandenſi literaria per mei muneris tempus diſcentes habuiſtis, ut cum maxime habetis: Vobis, cum omnibus in rebus Veſtris, et in cetera Veſtra prole, tum vero in illa noſtræ diſciplinæ, quatenus votorum, numine divino, compotes facti ſitis, læte gratulans, quatenus, ut fiatis, reſtet, bene precans, animo, ex varia muneris neceſſitudine et Veſtrorum in me officiorum gratia Veſtri memori, hanc opellam dicavi.

Eandem de bene geſta re gratulationem, pro bene gerenda precationem Vobis fero, cum hoc munuſculo, amici optimi, qui, deinceps in hac ſchola, me moderante, eruditi, nunc vel in muneribus publicis aut aliis honeſtæ civilis vitæ negotiis gnavi atque induſtrii, ipſi aliis ſalutarium rerum

Medborgere af Christiansands Stad og Stift, i Æres-, Embeds- og privat Stand hæderlige og gjæve! og iblant Eder de, der — med nogle i det øvrige Norge — som Fædre af Natur eller Tilbøielighed have i min Embedstid havt, som I have, kjære Sønner eller Myndlinge til Underviisning i Christiansands lærde Skole! Eder, som for alt andet Eders Velgaaende, og for Eders andre Kjære, saa for de Sønner, hvis Navne vor Skole gjemmer, bevidnes min glade Deeltagelse i hvad Ønskers Opfyldelse Gud har velsignet Eder med, og tilbedes hans Velsignelse til at see opfyldt, hvad I endnu kunne have at ønske, — i det jeg, med taknemmelig Erindring fra respective Embeds-Forholde og mig af Eder givne Agtelsesbeviser, overleverer Eder dette lidet Arbeide.

Samme min Lykønskning til den af Livets Bane vel tilbagelagte Deel, og Bøn om Held for den, som end er at tilbagelægge, bringer jeg, med denne liden Gave, Eder, mine Venner! der, Tid efter anden Disciple i denne Skole under min Bestyrelse, nu deels Mænd i Embeder eller i andet hæderligt statsborgerligt

præceptores, officiorum monitores, vel in academia magnis hisce consiliis plura doctrinæ præsidia parantes, id mihi tribuistis, unde Vos gratam præceptoris Vestri in me memoriam servare intelligerem.

Vobis item, qui nunc scholæ discipuli estis, adolescentes atque impuberes carissimi, per occasionem hujus libelli eatenus me gratulari de vestro disciplinæ curriculo ac bene precari fas est, quatenus in eo adhuc Vestrum quisque insitam sibi mentis animique indolem pro ætatis suæ modo magis diligenter cognoscere, cognitamque ad consilium virtutis assequendæ excolere adsveverit.

Christiansandi Nonis Julii MDCCCXXVI.

H. Amberg,
post impetratam ab indulgentissimo Rege honestam e munere rectoris scholæ missionem.

Kald, selv andres Lærere og Anførere til Pligter, deels ved Høiskolen videre dannende Eder til disse vigtige Formaale, have forundet mig den Tilfredshed, at vide mig erindret af Eder med Behag som Eders Lærer.

Ogsaa Eder, Skolens nuværende Disciple, elskelige Ynglinge og mere Umyndige! er det billigt, at jeg, i Anledning af disse Blade, lykønsker og ønsker videre Held paa Eders Dannelsesbane, alt som I, hver efter sin Alders Maal, hidindtil mere omhyggeligen have benyttet den til at kjende og udvikle Eders Aands og Hjertes naturlige Anlæg for Eders Bestemmelse, at blive dydige og duelige.

Christiansand, d. 7de Julii 1826.

H. Amberg,
efter underd. Ansøgning i Naade afskediget
Rector.

Lecturis.

Putavi fore utile ad commendandum latina discentibus, qui quidem aliquanto firmioris ætatis et profectus essent, laborem et diligentiam latine meditandi scribendique, si identidem darentur ipsis in manus conversi in latinam lingvam utilis, præsertim philosophici argumenti, e recentium lingvarum scriptis loci, sed toti illi, id est, contexto sermone, nec tantum difficilioribus sui vocabulis ac verborum formulis (quod quidem in tironum gratiam utiliter fieri solet) conversi, e regione positis, quales eos in sua lingva auctores dedissent, locis. Talibus exemplis, si modo contigisset proposuisse recta, videbatur mihi posse, tanquam in tabula, discentibus paullatim efficaciter explicari ars et ratio, qua in hac studiorum parte versari oportet: ut, si operæ pretium ducerent, exercere super iis mentis judicium et rationalem sensum ad præcepta grammatices, et ad ea, quæ quotidie in lectione atque interpretatione veterum, præcipue autem per occasionem corrigendorum stili speci-

Til Læseren.

Jeg har troet, det vilde være nyttigt til at give dem, der studere Latin, og ere af en noget modnere Alder og Fremgang, Interesse for det Arbeide og den Nøiagtighed, der udfordres til at tænke og skrive i dette Sprog, om man nu og da gav dem i Hænder paa Latin oversatte Stykker af Skrifter i de nyere Sprog, af nyttigt, helst philosophisk Indhold, men heelt oversatte, det er, i fuldstændigen sammenhængende Text, ikke blot i deres vanskeligste Ord og Talemaader (hvilket med Nytte pleier skee for de mindre øvede), og med Stykkernes Originaler satte lige over fore. Ved saadanne Exempler, naar det lykkedes at forelægge dem som sig bør, syntes mig, kunde paa en beskuelig og virksom Maade efterhaanden for de Studerende den Fremgangsmaade forklares, som de i denne Deel af deres Studeringer maae bruge. Naar de nemlig holdt det Umagen værd, at øve deres Dømmekraft og logiske Sands paa dem, efter Grammatikens Regler, og efter de Jagttagelser og Rettelser, som de dagligen, ved at læse og oversætte de Gamle, men især ved Leilighed af deres latinske Stile-Prøver, havde hørt

minum, a præceptore observari et notari audivissent, possent hac via habere sibi velut semper præsentem præceptorem; a quo quum se intelligerent impune ferre, quæ sibi, suarum virium hîc experimentum facturis, peccatum iri sensissent, tacita tamen deficientis adhuc studii conscientia monitos et correptos hac disciplina rei difficillimæ quidem, sed utilissimæ, uti fortasse non pigeret.

Certe illa me cogitatio, ut hoc operæ susciperem, impulit. Quod autem ei materiam petii ab auctore (professore quondam Lipsiensi celeberrimo) quinquaginta amplius annis abhinc defuncto, non equidem dissimulabo, titulum libelli mihi arrisisse, aptum et tempori, cui hoc destinaveram, et rationibus, quæ fuerant, meis. Sed habes tamen hîc, adolescens optime, titulo convenientia, id est, paterna consilia et monita, quorum auctoritati subsecuta ætas, quæ sibi cognomen a philosophia vindicavit, in varietate decretorum vix derogare sustinuerit. Neque alia præcipere potuisse, consentaneum est, insignem pietate virum, quem constat totum se dedisse juventuti academicæ ad mentes animosque voce et scriptis formandos. Ceterum,

Læreren gjøre, kunde de paa denne Maade have Læreren ligesom altid hos sig; og, omendskjøndt de mærkede, at de her slap godt fra ham for hvad Feil de hos sig selv følede at ville begaae, hvis de skulde prøve deres Kræfter, vilde dog maaskee den taugse Selvbevidsthed om Mangel paa hidindtil anvendt Flid bebreidende minde dem om, ikke at krympe sig for at benytte denne Underviisnings-Maade til Øvelse i en vel vanskelig, men meget nyttig Beskjæftigelse.

I det mindste har denne Tanke bragt mig til at foretage dette lidet Arbeide. At jeg har taget Originalen dertil af en Forfatter (engang berømt Professor i Leipzig), som er død for meer end 50 Aar siden, vil jeg ikke dølge at være skeet, fordi dette lidet Skrift ved sin Titel syntes mig at passe saa godt baade til Tiden, for hvilken jeg havde bestemt dette, og til mine hidtilværende Forholde. Men du har dog her, gode Yngling, Ting, der svare til Titelen, det er, faderlige Raad og Erindringer, i hvis forbindende Kraft den paafulgte Tidsalder, som har begrundet sin Ret til Tilnavnet den philosophiske, under Afvexlingen i Grundsætninger dog ikke letteligen har kunnet ville forandre noget. Der kunde heller ikke gives andre Regler af denne udmærket fromme Mand, der, som bekjendt, ganske opofrede sig

quum auctor omnem vitam egerit cælibem, haud ſcio an filius, quem hic alloqvitur, intelligendus ſit, nepos ex ſorore, quem ipſe in academiam deduxit; atque ſic ex illo neceſſitudinis officio ei hujus ſcriptionis occaſio oblata videri poſſit.

Quum ſupra ſignificaverim, me velle, cum totis latine converſis locos ex ipſis auctorum lingvis (quæ quidem earum in ſcholis noſtris docerentur) componi, hunc tamen locum vernaculâ dare placuit, et quidem quam proxime ad verbum e germanico, ut, quo modo latinitati traditus ſit, melius appareret: ob argumentum ſcilicet; ſi eorum, quibus, præter latinam et germanicam diſcentes, hæ chartulæ debebantur, eſſent, qui, latinæ et germanicæ lingvæ ignari, cognoſcere tamen cuperent.

Quod autem hujus in vernaculam converſionis paginæ latinis non accuratius reſpondent, quam ut paſſim vacua ſpatia oculos fortaſſe offendant, ejus rei hæc præcipua cauſa eſt, quod, qvas rerum notiones, etiam latius patentes, ſingulis tantum vocabulis ſatis ſecure ponunt recentio-

for den academiske Ungdom, til at danne dens Aand og Hjerte ved sine Forelæsninger og Skrifter. Da Forfatteren altid har levet ugift, skal maaskee den Søn han taler til, forstaaes om en Søstersøn, som han har fulgt til Academiet; saa at Stykket kan antages for at være skrevet i denne Anledning.

Omendskjøndt jeg oven for har yttret, at jeg vilde, de til denne Hensigt i Latin oversatte Stykker skulde til Sammenligning have deres Originaler (for saa vidt nemlig disses Sprog læres i vore Skoler) lige for sig; har jeg dog villet oversætte nærværende Stykke i Modersmaalet, og det saa ordret som muligt af det Tydske, at Fremgangsmaaden ved at give det paa Latin bedre kunde sees: — for Indholdets Skyld nemlig, hvis iblant dem, for hvilke, foruden dem, der lære Latin og Tydsk, disse Blade ere bestemte, skulde være nogle, som ikke læse Latin eller Tydsk, og dog kunde ønske at kjende det.

At Bladsiderne af denne Oversættelse i Modersmaalet ikke allevegne svare nøie til de Latinske, men at blanke Mellemrum hist og her maaskee støde Øiet, dertil er Aarsagen i sær denne: Naar Begreber, endog af temmelig viid Omfang, i de nyere Sprog ret trygt sættes hen i enkelte Ord, er der i Latinen, om endogsaa der, i

nes linguæ, earum, etſi multarum Latinis quoque in communi ſermone ſint ſingula nomina, frequenter tamen eſt, ubi orationis color rem aliis verbis copioſius pariter et definitius ſignificare ſvadeat: quas autem ejusmodi notiones hodiernæ lingvæ plane ſingulari ſibi uſu ſingulis vocabulis adumbrare ſolent, iis perſpicuitatem circuitu aliquo verborum dare neceſſe habent, qui latine ſcribunt.

almindelig Skrivemaade, haves enkelte Navne paa mange saadanne, dog ofte Tilfælde, hvor Stilens Characteer tilraader at betegne Gjenstanden i et fyldigere Udtryk, til større Bestemthed. Men nogle Begreber af dette Slags, hvilke Nutidens Sprog pleie forestille i enkelte Ord paa en for dem ganske egen Maade *), kunne i Latinen ikke gjøres tydelige, uden ved en forklarende Omskrivning.

*) Saadanne Begreber, og som her findes, ere, af første Slags: Andagt, Spillesyge, Skrantning (moralsk, i Embedsførelse) o. fl.; af sidste Slags: Verden, den store Verden, offentlige Steder (til Forlystelse), Frietænker og (i egentligt Forhold dertil) Hykler, o. fl.

Queritur cum labore virtus; ea vero sine labore omnia consequitur. Qui aliter sentiunt, nihil habent in vita firmum.

P. Manut. epist. XI, 14.

Dyd og Duelighed erhverves med Møie; men uden Møie faae de alt. Hvo der tænker anderledes, har intet fast at holde sig til i Livet.

Pater discedenti in academiam filio.

Quæ te, mi fili, vel primis ab annis docui, vel, ex quo tibi spem academiæ aliquando adeundæ ostendebam, monui, velim mecum ex his literis recognoscas: quas quidem habebis perpetuas testes amoris erga te mei, teque in via felicitatis elaborandæ pergentem quotidie cohortantes. Ut e paterna domo novum tibi adhuc vitæ atque hominum theatrum ingressus tuo dehinc judicio partes tuas caute et saluti tuæ consulens agere posses, id unum spectaverunt curæ, quibus ego ipse et ceteri primæ ætatis tuæ integerrimi moderatores te tam diligenter ad adolescentiam fovimus. Novi equidem probitatem animi tui, tuam in me pietatem, bonarum artium et laudis ab intelligentibus cupiditatem, propensam denique ad omnia honesta indolem. Idem autem novi, quæ peccari soleant in ista tua ætate indulgendo genio, quam manca sit tibi prudentia, quantæ vitiorum illecebræ, quot a cultiore vita pericula, quibus ut succumbat, optimæ defendendi voluntati accidit, nisi intentissima cura et providentia propugnet. Fac igitur mihi attendas, carissime fili, quem ego non solum ad hujus vitæ brevitatem adspiciendam, sed etiam ad futuræ vitæ æternitatem fruendam eductum edoctumque volo. Cujus benignitate te habeo, Deus de me judicium aget, qua cura mentem tuam animumque conformaverim; neque vero de te ab ipso non judicatum erit, qua religione disciplinam patris amantissimi vita expresseris.

Kjære Søn!

Jeg gjentager for dig her skriftligen de Lærdomme, som jeg har givet dig, deels fra de første Aar af, deels paa den Tid, da jeg viiste dig Academiet i nogen Afstand. Lad dette Skrift være dig et bestandigt Beviis paa min Kjærlighed for dig, og en daglig Opmuntring paa den Vei, der nu skal føre dig nærmere til din Lykke. Du træder ind i en nye Levemaade, og i en for dig endnu fremmed Verden; og jeg og dine retskafne Anførere have til ingen anden Hensigt ledet dig saa omhyggeligen indtil dine voxne Aar, end for at sætte dig i Stand til nu herefter at være din egen vaersomme Fører, og at gjøre Skridtet ud af din Faders Huus, Skridtet ind i den store Verden, til dit Vel. Jeg kjender dit gode Hjerte, din Kjærlighed for mig, din Lyst til Videnskaber og til de Forstandiges Bifald: jeg kjender din Dyd; men jeg kjender og din Alders og dit Temperaments Feil, Mangelen i din Erfaring, Lastens forføriske Tillokkelse, og Farerne fra den store Verden, i hvilke det bedste Hjerte kan ligge under, naar det ikke væbner sig med daglig Forsigtighed og Klogskab. Hør mig derfor, kjæreste Søn, hvem jeg vil opdrage ikke allene for denne Verden, men for Evigheden. Den Gud, som har givet mig dig, vil fordre Regnskab af mig, hvorledes jeg har dannet dig; men han vil ogsaa fordre Regnskab af dig, hvorledes du har fulgt din Faders underviisende Kjærlighed.

Iam illud equidem primum video, qui tui nunc ſunt anni, in iis ipſis eſſe ſummum momentum ad poſteram tuam vitam æſtimandam. Sunt illi ſane ancipitis ſpei, et propter vehementiam juvenilium affectuum, qui tam ſæpe ſapientiæ atque honeſtati renituntur, et propter liberiorem, quæ nunc tibi erit, multa, ut libitum tibi fuerit, faciendi vel non faciendi poteſtatem: quæ quidem libertas tam multis adoleſcentibus in academia perniciei cauſa fuit.

At dabis te earum artium ſtudiis, quæ mentem tuam animumque excolendo iis virtutibus inſtruent, quibus et hominum utilitati et tuæ felicitati inſerviendo aptus eris. Eſt in hac homini naſcenti propoſita duplici conditione numen divinum, quod quando cum naturali voluntatis tuæ propenſione congruat, ſtudiis tuis vigorem ac dignitatem addere debet. Ne igitur unquam eo tantum referas ſtudia tua, ut aut aliis rerum ſcientia antecellas, aut inter homines nomen inſigniter docti oſtentes, aut magnos ad honores enitaris, aut denique induſtriæ ac labori tuo a divitiis et ſplendore mercedem ac præmium efficias. Quatenus hæc ſpectans ſtudioſe diſcas, injuriam facies animo tuo per vanitatem atque arrogantiam eadem opera, qua ingenium ac memoriam augeas cognitione rerum et ſcientia, utiliſſimarum fortaſſe per ſe, tibi autem ipſi haud ſane ſalubrium. Immo ſtudia tua ad laudem Dei referas, ut modeſte magnifices hoc ejus conſilium, quo vires tuas a te ad ſapientiam ac virtutem aſſequendam, conſtanter exercendam et porro hominibus dandam vult dirigi. Tum chriſtiano homine digna meditaberis. Neque enim (quod ſæpe ex me audiſti) ea ſola pietatis in Deum profeſſio eſt, qua ſecretis horis, ſi quas meditationibus ejusmodi damus, animum in virtutibus divinis contemplandis, inque cura ipſum ad eas conformandi defigere ſtudemus. Imminuimus pietatis vim et dignitatem iſta opinione, quaſi ejus exercendæ officium eſſet certis tantummodo et conſtitutis vicibus Deo præſtandum. Eſt vero divina ſapientia nobis ad

Just de Aar, du nu staaer i, ere de afgjørende Aar for dit Liv. De ere farlige formedelst Heftigheden i de ungdommelige Lidenskaber, der saa ofte modsætte sig Viisdommen og Dyden, og formedelst den Frieheb, du faaer til at gjøre eller lade meget efter dit eget Behag: en Frieheb, der for saa mange unge Mennesker paa Academiet er bleven en Aarsag til deres Fordærvelse.

Du opofrer dig til Videnskaberne, der skulle uddanne din Forstand og dit Hjerte, og gjøre dig skikket til Verdens Tjeneste og til din egen Lykkes Befordring. Denne dobbelte Hensigt er et guddommeligt Kald; og dette Kald, som er overeensstemmende med din naturlige Tilbøielighed, maa give din Studeren Liv og Værdighed. Studeer derfor aldrig for ikkun at overgaae andre i Indsigter, for at prunke i Verden med Navn af en stor Lærd, for at stige til høie Værdigheder, og for at see din Flid belønnet med Rigdomme og Pragt. Saa længe du studerer i denne Hensigt, fordærver du dit Hjerte ved Forfængelighed og Stolthed paa samme Tid du beriger din Forstand og Hukommelse med Kundskaber og Indsigter, der ere meget nyttige i sig selv, men forskaffe dig liden Nytte. Studeer til Guds Ære, det er, anvend dine Kræfter til at erhverve Viisdom og Dyd, til bestandig Udøvelse af dem, og til at udbrede dem videre iblandt Menneskene, af Lydighed imod Gud; da forherliger du de guddommelige Hensigter, og da studerer du christeligen godt. Religionen, min Søn, er, som du ofte har hørt af mig, ikke blot en Gjenstand for den egentlige Gudstjeneste og for de stille Timer, som vi skjenke Andagten. Vi forringe dens Værd, naar vi betragte dens Øvelse ikkun som et Offer, vi skulle bringe Gud i visse Tidspunkter. Den er en guddommelig Viisdom, som er given os, for at gjøre vort Hjerte ædelsindet og roligt, og som derfor bør indflyde i vort hele Levnet. Vi kunne og skulle drive Videnskaberne af samme Bevæggrund, af hvilken vi bede eller

id data, ut in omnem noſtram vitam influens animos noſtros ad honeſtatem excolat, eosque firme tranquillos et ſibimetipſis placatos efficiat. Artes autem tractare licet atque oportet eodem mentis propoſito, quo Deum precibus colere, vel pietatis in hominem munere fungi, magno illo et Deum ſpectante conſilio ductos, ut, quod fas eſt, a nobis fieri intelligamus, quum, quidquid ad varias naturæ noſtræ vires ac facultates excolendas conferat, diligenter utimur, quo noſtram felicitatem et communem hominum utilitatem adjuvemus. Enimvero, vel ſi utrique diſcendi conſilio, et ei, quod a ſanctitate officii proficiſcitur, et alteri, quod vanitas atque illiberalis cupiditas fovent, tantundem ejus promtæ voluntatis, earum ingenii facultatem, ejus induſtriæ, earumque opportunitatum, quæ res univerſæ ad doctrinam comparandam requiruntur, adeſſe credas; non tamen dubium eſt, quin illud pietate vigens artium ſtudium felicius ſuccedere debeat, quam hæc ad mercedem vel laudem hians doctrinæ elaboratio. Quam, quotidie mane nobiscum evigilantem induſtriam primum, officii noſtri eſſe nobisque ſalutarem judicantes, acuimus, et in qua deinde per ipſum diem prudenter et prudentium virorum conſiliis uſi pergimus, hæc ſic comparata, conſtans et compoſite per omnem annum maturans propoſitum induſtria longe uberiores fructus feret ac lætiores, quam propoſito potiundi avida illa ſtudiorum levis adoleſcentis ac mercedem appetentis agitatio.

Qvi ſtudiis vacat, ingenio ſuo non per omnia indulgens, ſed a pietatis ſenſu moderans, otio ſuo religioſius parcet, impedimenta induſtriæ facilius ſuperabit, conſtantior in inceptorum ratione perſequenda, meliora et ſalubriora inprimis diſcendi cupidior, et conſilii ac doctrinæ ſapientium virorum ſedulo utentior. Is quum ſuum diſcendi laborem neque ad oſtentationem et inanem ſpeciem referat, neque quî muneris alicujus quæſtum quam primum faciat, ſtudium ſuum non præcipitans, ſed maturitatem ingenii exſpectans,

udøve en Kjærligheds-Gjerning: i den store og paa Gud heftede Hensigt, at opfylde vor Pligt, den Pligt, som han har paalagt os, omhyggeligen at anvende alle nyttige Midler til vore mangfoldige Evners og Kræfters Forbedring, for derved at befordre vor egen Lykke, og det almindelige Bedste. Forudsætte vi paa begge Sider lige Lyst, Evner, Flid og Leilighed, som udfordres til Lærdom; saa er det vist, at den Studeren, der oplives ved hin saa ædle Hensigt, maa lykkes bedre, end den Stræben efter at lære Videnskaber, som allene henter sin Næring fra vor Forfængelighed eller Egennytte. En Flid, som vi med hver Morgen opvække ved den Betragtning, at den er vor Pligt og Lykke, som vi ved Klogskab og efter erfarne Mænds Forskrifter fortsætte Dagen over: en saadan sat og i god Orden hele Aar igjennem fortilende Flid vil bringe en langt rigere og meer velsignet Høst, end en forfængelig og efter Belønning higende Ynglings graadigste Flid.

Hvo der ikke allene studerer af Smag, men ogsaa af Religion, vil omgaaes sparsommere med sin Tid, lettere overvinde Hindringerne for sin Flid, være standhaftigere i Planen for sine Foretagender, ivrigere i særdeles at lære det bedste og nyttigste, og omhyggeligere for at føre sig indsigtsfulde Mænds Raad og Underviisning til Nytte. Da han ikke lærer for at prale, for at glimre og for at faae det første det bedste Embede, saa vil han ikke overile sig i sin Flid, men oppebie sin Modenhed, og anvende sine Kræfter paa sande og

hujus vires ad veritatem firmitatemque virtutum sibi efficiendam, non ad speciem earum induendam convertet. Qui vero boni ingenii adolescens animum ad operam studiis navandam ita composuit, haud diu in occulto latebit, sed bonis et bene ipsi volentibus viris cognitus augebitur opportunitatibus industriæ, consiliis, cohortationibus, favore, subsidio denique bonorum librorum, quos vel non habet, vel nondum novit: cujus proborum hominum atque intelligentium liberalitatis fructus quantus adolescenti in studiorum curriculo debet æstimari!

Ille idem, officii sui ardenter amans, discenda discet, modestius sibi placens, quam qui alio animo: qua in re quantum boni! Conscius sibi, se id operam dare, ut vires suas, suum otium, et pecuniariam, quæ sibi suppetat, victus copiam, quam potest optime et suo judicio et prudentum hominum monitu atque consilio collocet, his se solatur, si vel tantum, quantum cupiat, non semper et ubique proficit, vel errores intelligit, qui nobis ex humana imbecillitate alii alio die insidiantur, in quibus autem agnoscendis ac prohibendis tanta cujuscunque vitæ generis cura occupari debet. Eum invidia ex observato in æqualibus lætiore studiorum profectu et majore ingenii ambitu raro, vel saltem non diu, conturbare poterit. Suo ingenio, sit illud licet ad aliorum mentis bona quamvis parvum, utitur tanquam re sibi vel muneri vel mutuo a Deo data, quem, persvasum habet, dona sua nunquam non sapientissime dispensare, neque, cui parvum creditum sit, ab eo majoris crediti foenus exigere: itaque se, si in credito sibi exercendo strenuus fuerit, esse, quem ipsum esse Deus velit. Sic instructum ipsius animum haud temere æmulatio ex invidia majorum mentis in aliis dotum inficiet. Namque ob id ipsum, quod se suis viribus et ipse metitur, et intelligentibus metiendum præbet, non vanus ea sequetur, quæ assequi non potest, sed semper se in eam partem convertet, qua

grundige Fortjenester, og ikke paa Skinnet af Fortjenester. Et ungt Menneske med Evner, der studerer paa en saa fat Maade, vil ikke længe blive skjult for brave Mænd og ædle Venner. Han vil just derved faae flere gunstige Leiligheder for sin Flid, meer Raadførsel, meer Opmuntring og Bifald, meer Understøttelse ved gode Bøger, som han ikke har, eller ikke endnu kjender. Og retskafne Mænds tjenstfærdige Forstand, hvilken Fordeel er ikke den for Ynglingen paa Videnskabernes Bane!

Hvo der ikke allene studerer af Smag, men af Iver for sin Pligt, vil studere roeligere end en anden. Hvilken Lykke! Han veed, han bestræber sig for at anvende sine Kræfter, sin Tid og sin Formue efter sin bedste Indsigt og efter de Kloges Raad; og dette trøster ham, naar han ikke altid opnaaer det, han ønsker, og naar han bliver de Feil vaer, for hvilke den menneskelige Svaghed hver Dag paa nye udsætter os, og hvilke at erkjende og aflægge er saa vigtig en Forretning for enhver Levemaade. Misundelse over at andre rykke lykkeligere frem, og at deres Talenter have et større Omfang, vil sjelden eller dog ikke længe kunne forurolige ham. Han bruger sit Talent, det være nok saa lidet imod andres Gaver, som et guddommeligt Laan. Han anseer det som en Gave af Guddommen, der altid uddeler sine Gaver viseligen, og af den, der ikkun har eet Pund, heller ikke fordrer meer end eet Punds Rente. Er han troe i denne Anvendelse af sit Pund, saa er han det, han efter den guddommelige Bestemmelse skal være, og Avind og Misundelse over høiere Gaver ville ikke letteligen forgifte hans Hjerte. Og just fordi han selv maaler sig, og lader sig af Kjendere maale efter sine Kræfter, vil han ikke frugtesløs stræbe efter det, han ikke kan naae, men stedse vende sig til den Side, hvor han efter sin naturlige Character kan udrette meest og stifte størst Nytte. Et Menneskes kjæreste Søn! der studerer i saa ædel Hensigt, der dagligen

pro ingenii ſui natura plus efficere et prodeſſe poſſit. Profecto, mi fili, qui tam honeſta ſpectans diſcit, qui ſe quotidie hujusmodi meditationibus ad induſtriæ officium incitat, qui, non neglectis humanæ prudentiæ præſidiis, omnis ſapientiæ auctorem Deum animo pio perſvaſo precatur, ut ſibi ſua conſilia proſperet, ei quoque præ ceteris hoc contingere fas eſt. Idem autem benigniſſimum et ſapientiſſime providum numen, quod nondum natis nobis regiones quaſi vitæ agendæ deſcripſit, mox pium ejus animum de viis, quibus et ille per ſuam vitam ad felicitatem tendat, admonebit.

Ne patiaris igitur, mi fili, hanc de conjungendo cum omni noſtra vita illo pietatis erga Deum ſenſu perſvaſionem ex animo tuo elabi, ſi ſucceſſu gaudens et mente compoſitus ſtudiis incumbere, neque modo doctum, ſed etiam ſapientem te fieri voles. Sis ſemper honeſtatis vere ſtudioſus, quo et bonarum artium amantior fias et hominibus amicior. Eſt fieri doctum eundem non probum et honeſtum. At ſcito, doctrinam in homine neque probo neque honeſto rem eſſe omnium viliſſimam et contemtisſimam.

Adſveſce mane ſurgere, mi fili, et, quo diei tempore vires naturæ tuæ magis atque aptius ad agendum vigere debent, mente atque animo piis meditationibus librisque ſacris legendis indulgere. Credas illum tibi diem periisse, quem ſive levitate animi abreptus, ſive alia inhoneſta cauſa inductus, neque ſacroſanctum quodammodo tibi feceris, grati animi et precum honore Deo dato, quum, ut ipſe tibi propitius ſit, ſuppliciter et pie fidenter oraveris, neque vel meditationibus de vita tua, de doctrina divinæ ſapientiæ tibi tradita, et de conſcientia recti rite æſtimanda, vel inſtaurando memoriam fidei, quam divino ſalutis tuæ aſſertori de vita ſancte agenda obſtrinxiſti, fueris auſpicatus. Tum delibera et digere, quæ tibi per diem agenda, hisque horas diei diligenter distribue; quæ vero tibi ex in-

ved saadanne Betragtninger opflammer sig til Flidens Pligt, der uden at forsømme Midlerne af den menneskelige Klogskab, tillidsfuld anraaber al Viisdoms Giver om Velsignelse til sine Foretagender, har ogsaa frem for andre at nyde denne Velsignelse. Og det samme naadige og vise Forsyn, som har lagt Planen for vor Skjebne, førend vi endnu bleve til, vil ogsaa nu betegne ham de Veie, han skal gaae til sin Lykke.

Lad altsaa denne Tanke, min Søn, at Religionen bør være forbunden med vort hele Levnet, aldrig vige ud af din Sjel, dersom du vil studere lykkeligen og roeligen, og ikke allene blive en lærd, men ogsaa en viis Mand. Vær stedse en uhykkelsk Ven af Dyden: saa vil du være en desto bedre Ven af Videnskaberne og af Menneskene. Du kan vorde lærd, uden at være from og dydig; men viid, at en Lærd uden Fromhed og Dyd er den elendigste og foragteligste Skabning.

Vær tidligen oppe, min Søn, for at offre den muntreste og beqvemmeste Time til Andagtsøvelser og til den hellige Skrifts Læsning; og hold den Dag for tabt, hvilken du af Letsind, eller af en anden strafværdig Aarsag, ikke indvier med Offer af Tak, af ydmyg og sønlig Bøn om den Almægtiges Naade: hvilken du ikke begynder med Betragtninger over dit Livs Værd, over din Religion, over en god Samvittighed, og med Fornyelse af din Pagt med Gud ved din guddommelige Frelsers Forløsning. Overtænk og ordne derpaa dine Forretninger, og inddeel Dagens Timer omhyggeligen; og, hvad der efter din Plan forekommer dig at gjøre, det gjør med Iver, det gjør rask! Ere fire Timer af Dagen tilstrækkelige til dine Hoved-Collegier, fire til Gjentagelse, fire til Konster og Legemsøvelser: saa kan du endnu skjenke fem til Spiisning, til

ſtituto tuo efficienda videantur, ea effice ſtrenue, effice alacriter. Si majora docentium prælectionibus audiendis, ſi harum rebus recognoſcendis et meditandis, ſi artibus elegantioribus et palæſtræ exercendis quaternæ diei horæ tibi ſufficiant, reliquarum quinque cibo capiendo, menti reficiendæ, amico colendo atque utendo, ſeptem denique ſomno dare licebit. Fervens ex impetu et ſibi inſtans opera pluris eſt, et ſæpe una hora plus efficit, quam trium horarum illa conſvetudinis lege adſtricta, langvens ſibique moleſta. Tu tecum ſic loquere: Eſt mihi in induſtria officii laus et mea ſalus: in ignavia dedecus et calamitas. Liceat mihi in præſenti facere, quæ opinioni meæ et ſenſibus blandiantur: at obfirmavi animum facere, quæ melioris mentis judicio ac ſenſui congruant, neque a morum ordine, mihi ab illa præſcripto, niſi gravi neceſſitate coactus, declinare: quem quidem ordinem uno tenore, nec interrupte, ut temere placet, perſequi meum eſt.

Quibus animi delectamentis et quomodo utaris, cave. Eſt ſane quod menti, quum, quantum oportebat, labori intentam habueris, recreandæ materiam petas. Nunquam neque jucunditatibus vitæ ſvavius afficimur, quam poſt peracta officia, neque jocis aptius reficimur, quam poſt ſeria ſapienter tractata, neque vera ſapientia contriſtat animum, ſed ſerenat. Tu igitur uſurpes honeſta vitæ gaudia, quæ capiantur e contemplanda natura, ejus atque artium rebus cognoſcendis, ex amicitia et conſvetudine vitæ colenda. Ad hoc te patrie invitatum volo; neque tibi ingenuum oblectandi animi uſum minus quam induſtrie ſtudiis excolendi conſtantiam impero. Equidem

Ipſe ſenex, juvenem memini qui me ante fuisſe,
Qui ſene digna parat, laudo et amo juvenem.

At quænam oblectaminum genera probanda ſint, et quomodo probatis moderandum, hæc res ubique prudentiæ erit ac ſapientiæ, ut, quod hic unum oportet, in floridis locis,

Forfriskning, til Vennen, og syv til Søvnen. Hver ved vort Arbeide virker ofte meer i een Time, end den mechaniske sæv- nige Flid i tre Timer. Siig til dig selv: Flid er min Pligt og min Lykke: Dorskhed min Skam og min Straf. Jeg kan i Dag gjøre, hvad der smigrer min Indbildning og mine Sandser; men jeg vil gjøre, hvad der stemmer overeens med min Forstand og Samvittighed. Jeg vil ikke uden paatræn- gende Aarsager vige fra min Orden. Det er min Sag, at fortsætte denne uden Afbrydelse, og ikke blot nu og da at iagttage den.

Vær forsigtig i dine Fornøielser! Du har ved din Flid altid en Ret til Forfriskninger; og aldrig smager Fornøielse i Livet sødere, end efter opfyldte Pligter; aldrig er Spøg meer vederqvægende end efter viseligt Alvor, og den sande Viisdom gjør ikke tungsindig, men munter. Nyd de uskyldige Glæder af Natur, Konst, Venskab og Omgang! Jeg indbyder dig faderligen dertil; og jeg befaler dig den tilladte Fornøielse lige- saa vel som Fliden.

Selv Olding, mindende, jeg Yngling var,
For Ynglinge jeg Godhed har,
Som værdig Oldings-Alder sig berede. *)

Men Valget og Maadehold i Fornøielsen bliver altid et Værk af Forsigtighed og Viisdom. Vi skulle paa de blomsterrige

*) i Orig. Ich bin ein Greis, der nicht vergißt,
Daß er einst jung gewesen ist.
Ich liebe Jünglinge, die wissen,
Daß sie einst Greise werden müssen.

quæ nobis fere iter hujus vitæ distingvunt, amoenitate rerum et voluptate recreemur, quo, instauratis viribus, fortiori animo ad id, quod nobis propositum sit, pergamus. Hactenus ipsum voluptatis appetitum virtutem dicas licet, et sic quoque, quæ sæpe ei vicina latent, pericula melius effugies.

Quæ in loca liberaliter educati homines ventitare solent ad honestas voluptates ipsis venales fruendas, ibi te malis amici lateri junctus, quam solus, jucunditati dare. Is quidem hîc in multis videbit, quod tu non videris; tu autem, pro tuo ejus amore, tibi ipse vigilabis, eique ex verecundia attendes. Quæ vel deambulando, vel concentu musico aut spectaculo fabulæ bene moratæ obeundo, vel chartis pictis cum æqualibus in academia innocenter ludendo, quæritur oblectatio, ad mentem post intenta studia relaxandam, eam probant philosophi. Verum cave tibi ab harum rerum intemperantia, et magis etiam a locis insidiarum plenis, quæ furor obsidet per chartarum atque aleæ lusum vel fortunam sollicitandi, vel alienam pecuniam dolose et fallaciter captandi lucrandique: qui furor non uni probæ indolis sed incauto adolescenti quum primo discendi studium atque industriam exstinxisset, deinde rem familiarem subruit, morum denique surripuit honestatem. Iam a lustris illis suburbanis, ubi impudentiæ et crapulæ flagitia sedem posuerunt, non est quod adolescentem ea probitate, qua tu es, dehorter. Sunt ea sane adeo foeda atque abominanda, ut tibi modestiæ constantiam servanti nihil periculi ab iis esse possit.

In consvetudine vitæ officiosus in omnes et commodus, paucis tamen utere amicis. Frequentia amicorum fere indicat, qui verus sit amicus, eum inibi non esse; eademque arguit, deesse ei, cui illa sit, intelligentiam et prudentiam, adesse juvenilem properantiam animi, natura sua inconstantis, semper variare cupientis, quique placendi

Steder, som vi finde paa vor Reise igjennem dette Liv, ikkun forfriske os, for at samle nye Kræfter til behjertede at fortsætte Veien til vort Maal. I denne Henseende kan man gjøre Fornøielsen selv til en Dyd; og saa vil du og bedst undvige de Farer, som ofte holde sig skjulte ved dens Side.

Paa offentlige Steder forum dig heller ved Vennens Side, end allene. Han vil see, hvor du ikke seer; og du vaager over dig af Godhed for ham, og undseer dig for ham af Agtelse. Fornøielse ved Spadseregang, Concert, godt Skuespils Besøg, for at hvile sig fra sin Flid, eller med at adsprede sig ved et uskyldigt Spil med sine Medstuderende, er tilladt. Vogt dig alleneste for de farlige Steder, hvor Spilfesygen boer, der har skillet saa mangen godartet, men uforsigtig Yngling først ved sin Flid, saa ved sin Formue, og tilsidst ved sine gode Sæder. For de Huse i Forstæderne, *) hvor Frækhed og Fylderie have opslaaet deres Sæde, behøver jeg ikke at advare en saa god Yngling som du er. De ere for skrækkelige til at de kunde blive nogen Fristelse for dig, saa længe du bliver din Characteer troe.

Vær artig i Omgang imod alle, og hav dog ikkun faa Venner. Mængde af Venner er gjerne et Kjendetegn paa, at man ingen sand Ven har. Den røber Mangel af Forstand og Erfaring; den røber et ungdommeligt Hastværk af et

*) [illegible] af [illegible], som af andre Byer. Saaledes [illegible] Lande" ere maatte forstaaes.

multorumque amorem sibi conciliandi studio facile ad earum rerum obsequium descendere sustineat, quæ ab imbecillitate humana incipiant, in stultitias procedant, et sæpe, heu nimis sæpe, in crimina desinant. Tu vero in nimis magno amicorum numero etiamne confides, te in amore officii et honestatis, inque libero tui otii usu mansurum? Scito, verum amicum non semper eum esse, qui nobis citius placeat, sed amabiliores amici virtutes sæpe interioris demum usus familiaritate apparere.

Cui soli debetur amici nobile nomen?
Si in partem curæ veniens tibi collacrymet quis,
Tristis, dum tristi bene vult, malo opem ferat ultro,
Nec vel succensentis adulетur mala blandus
Consilia: annon sit, dic, ratus talis amicus?

Qui vel dissensum a sacra religionis formula libere profitetur, vel consensum cum ea caute simulat, horum neutri velis te in familiarem usum tradere; neque aptum, neque dignum, cui verus amicus sis, censeas eum, qui iniquiore animo in divinam auctoritatem esse videatur.

Sed discas etiam solus ipse tecum jucunde atque utiliter agere, sive domi, adhibita vel modulatione musica, vel lectione scripti lepide et caste libelli, sive deliciis ex usu artis delineandi pingendique, sive amoenitate liberi coeli, campi et prati, hortorum et nemorum. Adsis, mi fili, oculo et aure pulcerrimis naturæ rebus, et adsvesce iis lætari, ubicunque te iis affici sentias: fac autem sæpe iis afficiaris, et quidem animo erga Deum auctorem læte venerabundo. Quæ gratis constant voluptates, quibus quum omnes frui possint, paucissimi tamen fruuntur, sunt eæ magis veræ, gratioremque et magis mansuram sui memoriam relinquunt. Disce denique præsentem tibi efficere sensum liberalissimæ illius voluptatis, ex proposito recte fecisse, atque hoc sensu elatus tuum pietatis in Deum atque honestatis

Hjerte, som af Naturen er ustadigt, stedse vil have Afvexling, og, af Begjærlighed efter at behage og erhverve manges Godhed, let kan skride til Føieligheder, som i Begyndelsen ere Svagheder, i deres Fremgang blive Daarligheder, og ofte, desværre alt for ofte, endes med Laster. Og vil du ved alt for mange Venner endnu blive Ven af din Pligt og Herre over din Tid? Den sande Ven er heller ikke altid den, der behager os først; men Vennens bedste Egenskaber vise sig ofte først ved Fortroeligheden af den nøiere Omgang.

Vennens ædle Navn kun den tilhører,
Som deler ømt vor Sorg, hvem selv bedrøvet rører
Til Graad vor Kummer; som iler, før vi bede,
Med kjærlig hjelpsomt Sind vort Uheld at bortlede;
Som, end vredes vi paa ham, ei smigrer falske Lyst —
Men sjeldent aander, Søn! et saadant Vennebryst *).

Betroe dig lige saa lidet til Fritænkeren, som til Hykleren, til Omgang; og hold stedse den for lige saa uskikket som uværdig til at være din sande Ven, der har for liden Godhed i Hjertet til at være Guds Ven.

Men lær ogsaa at fornøie dig og være dig til Selskab eene, det være sig paa dit Kammer, ved Hjelp af Musik, eller ved Fornøielsen af et behageligt og uskyldigt Skrift, eller ved det Indbydende i Tegning og Maling, eller ved at være i frie Luft, i Mark, i Hauge, i en behagelig Skov. Hav Øie og Øre, min Søn, for Naturens Skjønheder, og lær at glæde dig over dem, saa ofte du føler dem, og føel dem ofte

*) i Orig. Nur dem gehört allein des Freundes edler Name,
Der unsre Sorgen theilt, betrübt bey unserm Grame,
Mit uns in unserm Unglück weint;
Der, eh wir bitten, hilft, uns liebt, doch uns nicht schmeichelt,
Ja, träf ihn unser Zorn, nicht unsern Lüsten heuchelt —
Wie selten, Sohn, ist dieser Freund!

amorem quotidie confirma. Eo imbutus animus indies bene beateque aget, et ad constantiam acquiret.

Vitii aliquid indolis in adolescente indicat, si is adolescentum duntaxat usum et consvetudinem petit, nec virorum, atque etiam senum. Horum enim auctoritate quidem convenit quandam juvenilis animi levitatem ad modestiam, et gravitate nimium impetum ad æquabilitatem deflecti: in eorundem autem consvetudine mentem ad prudentiam maturescere, eorumque comprobatione et applausu famæ studium ali. Atque ut non probandi videntur magni *doctrina* viri, si qui discendi cupidos adolescentes, dum aditum sui difficilem faciunt, frigide excipiunt itidemque dimittunt; sic reprehendendus est adolescens, si quis *honestas* in interiorem egregii viri notitiam veniendi vias non diligenter et modeste circumspicit. Itaque tu vide, ne sis unquam fastidiosior, quam qui hoc bonum magni facias, neve te putes sapientiorem, quam qui consiliis viri intelligentis pareas. Gratum huic animum testare cum honoris significatione, nullis super id verborum blandimentis molestus. Sis ingenue, non inconsulte verax: sis discendi cupidus, non te ipse hujus virtutis nomine loquaciter commendans. Quatenus ex modesto discendi amore frequentioris sermonis esse videaris, in quibuscunque aliis leviter offenderis, nunquam displicebis. Si quis vir tibi amicus virtuti tuæ aliquid non vulgare tribuerit (quod bonum quidem exspectandum tibi potius quam expugnandum statue), ut liberum sui aditum tibi faciat, suis te otii oblectationibus, vel studiis, vel coenæ et convictui adhibeat: tum velim equidem te ad ejus exemplum componas, sed tu nolis ille ipse esse, et oblivisci, quam non vel ubivis et sine multa cautione vul-

med glad Tilbedelse. Fornøielser, der ikke koste noget, hvilke alle kunne nyde, og dog de færreste nyde, ere de bedste og varigste. Lær endelig, levende at føle den ædleste Fornøielse; at have handlet ret med Hensigt, og styrk dagligen ved denne Hjertets Glæde din Kjærlighed til Religion og Dyd. Denne Glæde giver nyt Mod, og er et dagligt Vellevnet for Sjelen.

Det er intet godt Tegn, naar en Yngling ikkun søger Omgang med Ynglinge, ikke ogsaa med Mænd, ja selv med Oldinge. Ved deres Alvor maa han lære at tvinge sit Letsind, og ved deres Betænksomhed at dæmpe sin Hidsighed. I deres Omgang maa hans Klogskab modnes, og ved deres Bifald hans Ærefølelse næres. Det er en Feil hos store Mænd, naar de gjøre Adgangen til sig vanskelig for lærebegjærlige Ynglinge, eller tage koldsindigen imod dem, og lade dem ligesaa koldt gaae fra sig. Men det er en endnu større Feil, naar en Yngling ikke med Omhyggelighed og Beskedenhed søger de tilladelige Veie til nøiere Bekjendtskab med en brav Mand. Vær aldrig for stolt til at agte denne Lykke høit, og troe dig aldrig for viis til at lyde en Kjenders Raad. Tak ham med Forbindtlighed, uden at falde ham besværlig ved smigrende Complimenter. Vær oprigtig uden Ubetænksomhed, og lærebegjærlig uden Svadsighed. Saa længe en beskeden Lærebegjærlighed gjør dig snaksom, vil du ved alle Smaaefeil endnu stedse behage. Faaer en saadan Mand dig kjær (og denne Lykke maa du mere vente end troe at kunne tilkæmpe dig); tilsteder han dig frie Adgang, tager han dig med til sine Fornøielser, eller til sine Bøger, eller til sit Bord; saa dan dig efter hans Exempel, men uden at ville være ham selv; og glem ikke, at den modne Mands Mine ikke uden Undtagelse klæder Ynglingen, og at din Velynders Feil mindst ere det, du bør efterligne. Foruden disse Fordele vil Undseelse for denne Mand holde dig tilbage fra mange Ungdoms-Overilelser, ligesom Agtelse for ham og for det Selskab, han

tus viri doctrina et prudentia subacti adolescentem deceat, vel, si qua amici tui vitiose propria sunt, ea tibi sint imitanda. His commodis accedit, quod et tua adversus talem virum reverentia te a multiplici lapsu juvenili retinebit, et tua ejus atque hominum verecundia, in quorum coetum te introducet, moribus tuis addet gratiam. Quidquid stultæ rei te allexerit, cogites: At, si hoc sequar, quid de me existimabit vir ille recti exempli? confidam, me id ei posse dicere non erubescentem? non ipsum mei puderet? qui quo animo, ex aperte facto vitæ dissolutæ periculo, coram venire sustinerem?

Quo pacto cum altero sexu versari oporteat, non habeo, mi fili, quæ tibi singula præcipiam. Illa generalia monitum te velim. Invigila animo tuo, qui cave indulgeat cupiditati, quam severissimæ censuræ amico fateri non absque pudore auderes. Magna est, carissime fili, blandiens hujus appetitus vis, sed major prohibens vis in armis sacræ disciplinæ et vigilantiæ. Svavissima hujus voluptatis vox, sed vox illa e sensu animi religione imbuti: "qui sustineam ego tam improbum facinus admittere!" divinam habet auctoritatem. Tu identidem cogita, quo sapientissimo et sanctissimo consilio naturalem illum amoris impetum nobis omnipotens auctor inseverit, id consilium generis humani perpetuandi, illius impetus beneficio efficiendum, adstringi æque sapienti ac sanctæ conditioni ejus vitæ humanæ partis, qua te, virilem aliquando ætatem nactum, salva castitate tua, mollissimo matrimonii jugo junctum, pietate atque amore uxoris beari cupio. Equidem amo te meo mei amore; mallem autem me exstingvi, quam eo ætatis pervenire, si quando mihi accideret, ut atrocissimo nuntio, te vitam tuam flagitio permisisse, gravissime adfligerer. Sis memor hujus paternæ in te pietatis, quæ te providum et vigilantem conservet; multo vero magis memor sis coelestis atque omnipotentis tui patris in te

fører dig ind i, vil gjøre dine Sæder behageligere. Tænk ved enhver Daarlighed, som frister dig: Men hvad vilde denne retskafne Mand dømme om mig? Troer jeg mig til at fortælle ham den, uden at rødme? Maatte han ikke skamme sig ved mig? og vilde jeg efter en aabenbar Udsvævelse endnu med Mod kunne træde ham under Øine?

Ved Omgang med det andet Kjøn kan jeg ikke give dig nogen besynderlige Regler. Vær aarvaagen, min Søn, og vogt dig for at give nogen Tilbøielighed Rum i din Sjel, som du ikke skulde kunne tilstaae din strængeste Ven uden at rødme. Fristelserne fra denne Lidenskab, dyrebare Søn, ere stærke; men Religionens og Aarvaagenhedens Vaaben ere stærkere end Fristelserne. Stemmen fra denne Lidenskab er den sødeste; men Religionens Stemme: "hvorledes skulde jeg bedrive et saa stort Onde" har guddommelig Kraft. Betænk ofte, at Kjærlighedens Naturdrift er os af den Allmægtige indplantet til vise og hellige Hensigter, hvilke du engang i dine mandige Aar, uden Tab for din Uskyldighed, i Ægteskabets milde Baand, skal opfylde, til Verdens Vedligeholdelse, lykkelig ved en Hustrues Venskab og Kjærlighed. Jeg elsker dig som mig selv; og jeg vilde heller døe, end opleve den skrækkelige Efterretning, at du gav dig til Priis for Lasten. Tænk paa denne din Faders Kjærlighed, at den maa bevare dig forsigtig og aarvaagen; dog tænk uendeligen meer paa din almægtige himmelske Faders Kjærlighed, hvilken du ved en forsætlig Udsvævelse paa en skrækkelig Maade frasiger dig. Ja, min Søn (og min hele Lykke, saa længe du er retskaffen), befæst denne Side af dit følende Hjerte nu og i Fremtiden, og dagligen. Beskjæft dig alvorligen, ogsaa i Vederø

amoris, cui sic scienter delinquens insani more renuntiare videberis. Quod te per Deum oro, mi fili (qui mihi unum bonum es, quoad probus eris), facilem tuum ad afficiendum animum et nunc, et in posterum indies ab hac parte munias. Sis itaque acriter labori intentus, neque per horas reficiendi animi plane cesses: sis in usu cibi ac potus continens. Cave vero tibi, patrie id te moneo, a lectione argumenti poetici vel facunde prosaici, in quo turpia, facetiarum peplo velata, prodeunt, et lusibus ingenii ægros animos impellunt. A similis argumenti tabulis oculos abstine; eæ enim mentis visiones fraudulenter defigunt, et castitatis vim in ea exstingvunt. Si quando alteri sexui interes, ne sinas tibi oculum tuum imperare, sed tu illi imperes, et fac, forte nascentem inhonestam cupidinem reprimas. Est hoc munus et præceptum pudoris.

Horrescens caveas animum conspergere prima
Labe: sequetur eam dedecus omne animi.

Quamquam, quæ mihi probitas animi tui cognita est, libido, nuda facie se exhibens, non adeo facile te capiet; sed quæ se sub specie honestæ amicitiæ et simplicis benevolentiæ animo insinuat ejus vis, haud raro ingenuo potissimum adolescenti insidiari videtur. Is, plures sæpe annos cum feminis, ingenuitate formæ ac morum amabilibus versans, dum unam illam in iis fortunæ atque indolis conjunctam veneratur dotem, non, quod inde sibi a se metuat, intelligit. Quid enim? liber porro est. Interea in illa honesta vitæ consvetudine dies gratiam officiorum auget, adolescenti autem conscientia recti sui sensus addit fiduciam, haud dum sane accusando. Modestis ejus moribus ab altera parte confiditur, verecundia comitate officii pensatur. Iam ille sibi levem aliquam rem interioris usus, honestatis sensu etiamnum tutus, indulget, eandemque subinde a se repeti, adeo nihil flagitii spectans, ut hoc ipsi abominandum videretur. Quum sensus animi sui quomodo se vere habe-

quægelsens Time vær aldrig ganske ledig. Vær afholden i Nydelsen af Spise og Drikke. Vogt dig, jeg beder dig faderligen, for hine Skrifter i Poesie og Veltalenhed, hvor Lasten, iført Behagelighedens Slør, træder frem og overtaler Lidenskaberne ved Vittighed. Hold dine Blikke fra vellystige Malerier. De tirre Indbildningskraften, og dræbe Uskyldighedens Følelse. Lad dit Øie ikke byde over dig i Omgang med det andet Kjøn; men vær du Herre over det, og qvæl det utilladte Ønske i dets Fødsel; dette er Blufærdighedens Forretning.

Skjælv for det første Skridt paa Lastens Vei!
Det gjort, hvor Foden standse vil for Fald,
Du veed da ei. *)

Dog, Vellysten i Vellystens Skikkelse vil ikke faa let forføre dig; jeg kjender dit gode Hjerte. Men denne Lidenskab, i Skikkelsen af tilladeligt Venskab og uskyldig Godhed, er ikke sielden en god Yngling farligst. Han omgaaes ofte hele Aar med elskværdige Personer af det andet Kjøn. Han føler intet uden Høiagtelse, og ingen Fare. Han bliver frie. Tiden styrker Forbindtlighederne fra den uskyldige Omgang; og, sig sin Godhed bevidst, bliver Ynglingen tillidsfuldere, uden at blive strafværdig. Hans sædelige Opførsel belønnes med Fortrolighed, hans Beskedenhed med venskabelige Artigheder. Han vover en ringe Fortrolighed, endnu ved Uskyldighedens Haand. Han tillader sig fra Tid til anden at fornye den, ikke i nogen udsvævende Hensigt; derfor vilde han skiælve tilbage. Ubekjendt med sine Følelsers sande Beskaffenhed, tror

*) i Orig. Erzittre vor dem ersten Schritte,
Mit ihm sind schon die andern Tritte
In einem nahen Fall gethan.

iant, explicare sibi nesciat, persvasus, se illam, quam admiratur, unam honestatem amare, jam amoris sibi struit insidias, atque ita sæpe pergens, infestissima hora, mala libidine sub specie amicitiæ captum, et, nisi commodum adsit tegens vigilantis amici cura, vel tactus religione ipsius periclitantis animus, victum se videbit. Itaque, mi fili, interea dum vel honestissime cum altero sexu versaberis, quod quidem per se morum gratiæ prodest, facies tamen et in præsenti, et in posterum, ut liberaliter et caute animo tuo diffidas; neque enim dubites, si te amoris in feminam inclinatio ab industriæ et laboris officiis, a bonarum artium studio, a latere amici, atque a pia divinæ doctrinæ meditatione abstrahere coeperit, quin ab ea tibi mox pernicies futura sit, felici, si non jam esse videbitur.

Quæ vel in hanc, vel in ceteras vitæ atque officiorum partes peccaveris, ut ea cognoscas et corrigas, velis tibi a me patrie esse commendatam in fine cujusque diei diligentem censuram animi tui, tuorum sensuum, ex quibus diem egeris, omniumque, quæ in studiis tuis et otii oblectamentis, in cœtibus hominum et tecum solus, cogitaveris, locutus fueris, feceris. Ibi tu sic tecum: Quis enim per horas matutinas? quis a meridie? quis hodie vesperi? Quis autem? mihi ne amicus? honestatis atque officii, temperantiæ, industriæ et laboris amans? intelligenter et benevole inter homines versatus? pietatis studiosus ac Deum pie colens? Sic, mi fili, indies doctrina auctior eris doctrinæ miraculum; at, si honestate ac Dei amore defeceris, miserior indies eris.

Jam attendas ad ea, quæ mihi nonnulla subjungenda videntur, studiorum tuorum et victus cultusque rationi prudenter instituendæ propiora monituro.

Lectionem veterum, quorum lingvis et scriptis puer eruditus es, in academia, adeo non ex animo atque e manibus velis mittere, ut tibi potius legem dicas, eorum opti-

ham i sin Beninde ikkun at elske Dyden; og han elsker allerede farligen; og saaledes skrider han ofte frem, og seer sig i et ulyksaligt Oieblik fangen af en lastværdig Kjerlighed um der Venskabs Skikkelse, og — fældet, hvis ikke en aarvaagen Ven, eller en Tanke paa Religionen endnu bliver hans Skytsengel. Sæt altsaa, min Søn, ogsaa ved den tilladeligste Omgang med det andet Kjøn, hvilken i sig selv er gavnlig til at give Sæderne Tækkelighed, sæt, siger jeg, nu og i Fremtiden en ædel og hemmelig Mistroe til dit Hjerte; og tvivl ikke paa, at, hvis Tilbøieligheden for en Person afdrager dig fra Flidens Pligt, fra Lyst til Videnskaberne, fra din Vens Side og fra Bønnen, da vil den snart være fordærvelig for dig, saa fremt den ikke allerede er det.

For at kjende og forbedre dine Feil, saa vel paa denne Side, som i Livets og Pligtens øvrige Forholde, lad dig af mig faderligen være anbefalet med hver Dags Ende en omhyggelig Selvprøvelse af dit Hjerte, af de Tanker, du den Dag over har fulgt, og af alt hvad du i din Flid og i dine Forlystelser, i Selskab og i Eensomhed, har tænkt, talet og gjort. Hvo var jeg i Formiddags-Timerne? hvo i Eftermiddag? hvo i Aften? Hvo var jeg? Var jeg Ven af mig selv, Ven af Pligten, af Maadelighed, af Arbeidsomhed? Var jeg den fornuftige og artige Ven i Omgang, Ven af Religionen, og Guds Tjener? Min hver Dag forbedret blid et Under af Lærdom! Men tager du af i Dyd og i Kjerlighed til Gud, min Søn, saa bliver du hver Dag elendigere.

Lad mig nu føie nogle Erindringer til, som nærmere skulle angaae din Maade at studere paa og din Oeconomie.

De Sandheds Forskning, i hvis Sprog og Værker du er underviist, maa du i dine academiske Aar saa lidet sætte tilside, at du meget mere gjør dig en Lov af, endnu at studere

mos porro quotidie accurata meditatione tractandi; a qua lege, constituto illi rei certo diei tempore, non recedes. Hac via aliarum disciplinarum res subtiliter percipies. Sunt enim veteres in historia, eloquentia, et poesi, ex parte etiam in philosophia, iidem fontes rerum et exempla; quos quo diligentius et argumenti et sermonis nomine habeas cognitos, eo dexterius historiam et philosophiam, quarum cognitione nemo doctus carere potest, disces, et majorem utilitatem voluptatemque ex iis legendis capies. Mox quoque intelliges, bona veterum scripta non esse ejusmodi, quæ in scholis tantum inferioribus, nondum subacto ingenio, propere quasi transcurrenda nobis sint, ad linguas veterum inde addiscendas. Meliorum ex iis auctores fuerunt viri summo ingenio et doctrina præditi, non solitarii docti homines, in meditandi cubiculo omnem vitam agentes, sed qui, civitatum rectores et belli duces, mentem et animum in maximis vitæ rebus administrandis exercerent atque acuerent. Equidem haud ignoro, esse, qui in sua veterum admiratione modum excedant, eorumque scriptis velut aliquid divini tribuant, recentiorum scilicet libris existimationem minuere cupientes; qui veteres non ultra quam ad ostentationem discendo tractent, vel eorum lectione in lasciviam et petulantiam ineptiasque abutantur, haud raro cum aliquo pietatis atque honestatis damno, verum suum dicendi in illis generis amorem in contemtum orationis librorum sacrorum trahentes; qui denique eo perveniant, ut nihil nisi quod Homerus, Plato, Xenophon, Horatius et Cicero cogitaverint et scripserint, rectum pulcrumque ducant. Verum hisce omnibus non tollitur illa officii lex, qua præstantissimos veterum accurate ac diligenter legere tenemur, eoque magno consilio, ut mentem præclara eorum doctrina et antiquitatis memoria, ingenium autem mentisque visionem omni genere facetiarum ac leporum, animos suavissime excitantium, augeamus

de bedste dagligen. Bestem dig en viis Tid dertil, og viig ikke fra denne Regel, dersom du vil fatte de høiere Videnskaber grundigen. De Gamle ere Kilder, og tillige Mønstere, i Historie, i Veltalenhed og i Poesie; de ere det og tildeels i Philosophie. Jo bedre bekjendt du er med dem, desto lykkeligere vil du lære Historie og Philosophie, hvilke ingen Lærd kan undvære; og jo bedre du forstaaer deres Sprog, med des større Nytte og Fornøielse vil du læse dem. Du vil snart finde, at de Gamles gode Skrifter ikke ere Værker, som vi ikkun med en umoden Forstand skulle ile igjennem i de nedre Skoler, blot for at lære de Gamles Sprog af dem. Forfatterne af de bedste iblant dem have ikke allene været de største Genier, ikke eensomme Lærde, hvis Verden blot var deres Studeerstue, men Mænd, som have bestyret Stater, og anført Krigshære, brugt og skærpet deres Forstand i Livets store Forretninger. Jeg veed vel, at man overdriver Høiagtelsen for de Gamle; at man forguder deres Værker, for at forringe de Nye; at man studerer dem, uden at nytte dem videre end til Pralerie; at man læser dem til Vellyst og af Pedanterie, ofte paa Religionens og sit eget Hjertes Bekostning, og faaer deres Skrivemaade saa kjær, at man derover foragter den hellige Skrifts Skrivemaade; at man endeligen kommer saa vidt, at man ikke holder noget for sandt og smukt, uden hvad Homer, Plato, Xenophon, Horats og Cicero have tænkt og sagt. Men alt dette ophæver ikke den Pligt, at læse de bedste af de Gamle med Flid, og i den store Hensigt, at berige sin Forstand med deres gode Indsigter, sin Hukommelse med Kundskaben om deres Tider, og sin Indbildningskraft med deres levende Vittighed; og heller anvender mindre Tid paa den blot speculative Philosophie, der anstrænger Forstanden, uden at nære den.

ornemusque: quod ut consequamur, non poenitebit, minus temporis dare philosophiæ illi omnino contemplativæ, qua mens in omni sua contentione inanis relinquitur.

Neque tamen tu hoc a me dictum inique ita interpreteris, quasi infensus sanæ philosophiæ essem, qui sic ipsi mentis rationi infensus dicerer. Quin ego ipse te aliquo recentioris philosophiæ sensu propterea imbui, quod eam docentes a te audiri, ejusque meditationi tantum operæ dari volebam, quantum non ceterarum disciplinarum studiis decederet. Ne vero, ubi præcepta et placita alicujus philosophicæ scholæ percipere didiceris, jam te doctum putes, et valere facultate res veras recte et pulcre cogitandi: non magis id quidem, quam te præditum iri putabis virtute eloquentiæ, ubi hujus præcepta perceperis. Reperies aliquando multos, qui, quum formulam disciplinæ philosophicæ probe memoria teneant, tamen tam non probabiles sunt scriptores, oratores et artium doctores, quam si philosophiam nunquam doceri audissent. Ante omnia vero mature discas, percepta logices præcepta ad usum conferre, hujusque rei utilissimam exercitationem duce subtilis judicii præceptore urgeas. Ibi intelliges, quantum in literis et artibus a præceptis rerum cognitis ad comparatam firmam his utendi facilitatem profecisse oporteat. Initium autem hujus exercitationis facies a pertinentibus ad jus naturæ et honestatis disciplinam rerum notionibus (sunt enim eæ et expeditiores et vulgo fructuosiores) per verborum sententias proponendis et argumentando confirmandis. Qua exercitatione, cum lectione veterum conjuncta, quo sanius et rectius cogitare ac judicare didiceris, eo tum ab inanibus ingenii tui commentis tutior, hoc idem in rebus contemplativæ per omnia philosophiæ et metaphysices experieris. Sane quidem nulla tua ad recte et subtiliter cogitandi usum adhibita cura satis magna esse potest; sed potest tibi accidere, ut, arcanis philosophiæ, quæ curiositati juvenilis

Forstaae mig ret! Jeg er ingen Fiende af den sunde Philosophie; jeg maatte ellers være en Fiende af Fornuften. Jeg har selv givet dig en Forsmag paa den nyere Philosophie, og du bør høre og studere den, men ikke paa de andre Videnskabers Bekostning. Du maa ikke troe, at du, naar du har lært at forstaae et Systems Regler og Grundsætninger, da er lærd, at du da selv besidder den Gave, at tænke sandt, rigtigen og skjønt; ligesaa lidet som du vil besidde Veltalenhedens Aand, naar du har fattet dens Regler. Du vil engang i Tiden finde mange Mænd, som vide deres philosophiske System uden ad, og dog ere saa slette Skribenter, Talere og Lærere, som om de aldrig havde hørt Philosophie. Lær især tidligen practisk at anvende Logikens vel fattede Regler, og driv denne gavnlige Øvelse under en skarpsindig Lærers Opsyn. Du vil da faae see, hvor stort et Skridt der er fra Regel til Anvendelse. Anstil denne Øvelse først med Begreber, Satser og Beviser af Naturens Ret og af Sædelæren; de ere de fatteligste og almeennyttigste. Jo sundere og rigtigere du ved denne Øvelse og ved de Gamles Læsning har lært at tænke og dømme, desto sikkrere for philosophiske Drømme vil du da vove dig ind i den blot speculative Philosophies og i Metaphysikens Egn. Du kan aldrig lære at tænke for rigtigen og skarpsindigen: det er vist; men du kan, forelsket i Philosophiens Hemmeligheder, der saa meget smigre den ungdommelige Forstands Videbegjærlighed, med stor Lyst høre Philosophie hele Aar igjennem, og dog ikke lære at tænke, og dog skrive et uselt Brev, en eventyrlig Afhandling, en flau og barnagtig Tale. Der hører Jagttagelser og Critiker til at tænke rigtigen og overeensstemmende med de enkelte Tilfælde, og Læsning, Smag og Erfaring, for overalt at tænke skjønt og Sagen værdigen. At lære Philosophie overfladisk, omtaa-

ingenii tantopere blandiri ſolent, indulgens, quamvis cupidus philoſophiam doceri per totos annos audias, non tamen rectum cogitandi uſum eatenus addiſcas, ut non etiam ineptam epiſtolam, portentoſam commentationem, jejunam ac puerilem orationem conſcribere deprehendaris. Intendendum eſt quidquid menti inſit ſollertiæ atque acuminis ad res meditationi propoſitas penitus obſervandas et ſubtiliter dijudicandas, ut ſingulis locis apte ac recte cogites; ut vero pulcre ubique ac re digne, multa lectio et ſenſus uſu elegantiæ ſubactus opus eſt. Philoſophiam leviter ac perfunctorie diſcenti obnubilatur mens et naſcitur lingvæ loquacitas; ſua autem etiam ingenii vi eam accurate meditanti excitatur mentis acies et acquiritur dicendorum gravitas ac prudentia.

Lectioni tuæ adhibe diarium ſive quendam commentarium, in quem pulcriores locos regeras, ſuper quibus memoriam exerceas. Omnino ne recedas a more, quo te adſveſeci, non varia, ſed multa, non tam omnia, quam optima, eaque ſæpe, atque etiam decies, legendi. Recordare ſemper inter legendum præcepti illius mei: Non, ut utiliter legas, in unius memoriæ gratiam eſſe legendum, ſed ita, ut univerſis mentis viribus conſulas: nec eſſe per auctorem feſtinante novi cognoſcendi ſtudio properandum, ſed, quâ ipſe præierit, moderate et circumſpecte ſequendum, ipſius legentis animo in continuata rerum meditatione auctorem æmulante: conſilium ſcribentis diligenter inveſtigandum et per totum opus attente perſequendum: ipſam res tractandi artem accurate notandam: argumentorum quodque tum per ſe, tum quo poſitum ſit loco, conſiderandum: quamque novæ aut præcipuæ rei ſententiam, quodque egregii ſenſus dictum excerpendum, omninoque eorum, quæ potiora operis atque utiliora ſint, ſummam quandam faciendam. Hæc præcepta porro ſequens, mi fili, non tu, quod

ger ikkun Aanden, og gjør den skadsig; at lære den grundig og med egen Indsigt, gjør Aanden lys og forsigtig.

Hold dig ved din Læsning en Excerptbog for de smukkeste Steder, og øv din Hukommelse over dem. Overalt viig ikke fra den Skik, jeg har anført dig til, ikke at læse mangehaande, men meget, ikke saa vel alt, som det bedste, ofte, ja vel ti Gange. Erindre dig under Læsningen stedse den Regel, jeg har givet dig: At man, for at læse med Nytte, ikke, saa at sige, blot maa læse med Hukommelsen, men med sin hele Forstand; at man ikke maa gjennemile sin Autor med flygtig Nysgjerrighed, men følge ham med langsomme og betænksomme Skridt, og tænke selv frem med ham; at man omhyggeligen maa opsøge hans Plan, og med Opmærksomhed forfølge den igjennem det Hele; at man nøie maa lægge Mærke til Maaden selv, paa hvilken den er udført, betragte ethvert Beviis saa vel for sig selv, som paa det Sted, der er givet det; udtegne enhver ny eller fortrinlig Tanke, enhver ædel Grundsætning, og overhoved sammenfatte det bedste og vigtigste af Værket i et kort Udtog. Følg disse Regler fremdeles, min Søn: saa vil du ikke, som mange, læse blot for Hukommelsen, eller for den Forfængelighed, at have læst meget,

multi, soli memoriæ aut multæ lectionis ostentationi, sed menti et animo vere excolendis leges.

Veteres præeunt, recentiores sequuntur, qui et ipsi *tibi* legendi, non autem ita, ut illos unquam postponas. Lege probatos Francogallorum scriptores ex ætate Ludoviciana, quos maximam partem ingenium sibi ex veterum ingenio effinxisse videbis. Hos, inquam, lege, et per observatam eorum meditandi artem animum tuum excita. Erit tibi hoc idem liberalissimum laboris præmium, quem adhuc lingvæ Francicæ addiscendæ impendisti, quemque posthac Anglicæ, fortasse et Italicæ, impendes. Eadem autem Francogallorum lectio tibi facultatem, hanc lingvam, qua hodie nemo ingenuus facile caret, scribendi et loquendi conservabit. Pro eo consilio, quo jam apud doctos *nomen* daturus es, scias, tibi ad id incumbendum esse, ut sensus animi bene latine exprimas. Est hæc officii necessitas. Ne igitur obliviscaris in hac lingva scribendo et *dicendo* exerceri: cujus facultatis fructum in futura vita sæpissime cognosces. Qui ita porro instituendus es, ut etiam in honestiorum hominum celebritate locum, ubi contigerit, tueri possis, aulicorum hominum lingvam et sermonis morem ut calleas, operam dare debes. Quem doctum hominem te patria aliquando sibi utilem agnoscet, sua lingva recte, promte, svaviter et ad quamque rem apte dicere ac *scribere* volet. Itaque et, qui boni sunt vernaculæ libri, lege; lege classicos, quorum ego tibi notitiam feci, gentis nostræ scriptores, horumque similes; nec sis ita inepte delicatus, ut jactes, te patriæ lingvæ nihilo esse peritiorem quam famulum tuum, ex plebe hominem. Quin te potius jam, duce idoneo magistro, in epistolis aliisque commentatiunculis vernaculâ scribendis, extremo autem tuo in academia anno in publica tuæ lingvæ eloquentia exerceas. Nolis vero præmature fieri libri alicujus auctor, neque poeticæ, neque prosaicæ orationis. Est ingenium ante rerum scientia

men for din Forstand, for dit Hjerte, og til sand Berigelse for begge.

De Gamle gaae fore, men de Nye følge. Læs ogsaa disse, men aldrig paa de førstes Bekostning. Læs de gode Franske Skribenter fra den Ludvigske Tidsalder. Du vil finde, at de for største Delen have dannet sig ved de Gamles Aand; læs dem, siger jeg, og opliv dig ved deres Maade at tænke paa. Dette maa ogsaa være den største Løn for den Møie, du har anvendt paa det Franske Sprog, og i Fremtiden vil anvende paa det Engelske, maaskee og paa det Italienske. De Franske Skribenters Læsning skal tillige vedligeholde din Færdighed i at skrive og tale dette Sprog, der er blevet saa unndværligt. Som Lærd maa du kunne udtrykke dig godt paa Latin; dette er Pligt. Glem derfor ikke at øve dig ved at skrive og tale i dette Sprog; du vil meget ofte i dit tilkommende Liv erfare Nytten af denne Færdighed. Som en Mand for Verden maa du have Hoffets Sprog i din Magt; og som en Lærd for dit Fædreneland maa du kunne udtrykke dig let, behageligen, regelret og lykkeligen i dit Modersmaal. Læs derfor og de gode Værker i dette, og hold det ikke for nogen Ære, ikke at forstaae dit Lands Sprog bedre end din Tjener. Øv dig under god Anførsel nu i at skrive Breve og andre smaae Stykker, og i dit sidste academiske Aar i den offentlige Veltalenhed. Men bliv for alting ikke for tidlig Forfatter, hverken i Poesie eller i Prosa. Man maa først nære sit Genie med Videnskaber, og ikke holde Lysten til at skrive for Evnen dertil. Autorsygen ligner en ondartet Feber. De første Anfald ere en vis sagte Kildren, der tilsidst bliver til en fortærende Hede for Geniet og for den Flid, som man burde anvende paa at lære Videnskaberne. Læs vor Nations classiske Skribenter, hvilke jeg har lært dig at kjende, og dem, der ligne disse. Men vogt dig for den Syge, ikkun at læse Journaler, Ugeblade og lærde Dagregistere. Skye det Nye

alendum, neque cupido scribendi pro ejus rei facultate habenda. Est illa similis febris morbo pejoris notæ, cujus primi accessus aliquid lenis pruritus habent, qui tamen mox in æstum exardescunt, quo sanus ille et vegetus ingenii succus, qui studium ac laborem, discendis etiam nunc artibus impendendum, alere debebat, consumitur. Cave libidinem ephemeridum, quæ nova literarum continent, potissimum legendarum. Fuge, quæ in literis et artibus vel temporum tuorum ingenio nimis indulgere, vel laboris fugam arguere videantur: utrumque nostri seculi vitium.

Annuam tibi assignabo pecuniam comparandis libris, quorum magis expetendorum judicium tibi permitto, neque tamen ibi a te vel me non consultum, vel censuris ephemeridum incaute confidi volo. Ne sis ita male cupidus, ut, quidquid bonorum librorum sit, habere velis; sed sis parcissimus subsecivarum tibi horarum, quippe quibus multos bonos libros legere liceat. Neque in academiis, quibus te quinque vel sex annos operam dare volo, nisi maxime necessaria tibi et optima sunt legenda; sed cum subtili elegantique judicio legendi et sensu, qui quidem custos studiorum tuorum per omnem vitam esse debet, est tibi notitia optimorum librorum comparanda, quos, academiarum scholis relictis, etiamnum legas. Ad hanc notitiam propior quoque aditus bene instructæ bibliothecæ, usus versatorum in literis virorum, tabernæ librariæ, et idonea aliqua ephemeris literaria evolvenda opus sunt. Ne vero obliviscaris, in hominum celebritate præter notitiam librorum plura requiri, et posse tibi accidere, ut, si destitutus fueris rerum geographicarum, historicarum et oeconomicarum scientia, in vitæ consvetudine et negotiis sæpius irrisum debeas atque inutilis reperiaris; quum homines fere nihil humani a docto homine alienum esse velint. Potius igitur quam vel geographiam, et quæ ad eam pertinent, oblivioni tradas, vel mathesin puram, quam ipse te docui, dediscas, aut eleganter

modiske og alt for magelige i Videnskaberne, vort Aarhundredes Feil.

Jeg udsætter for dig aarligen noget vist til Bøger. Det skal være dig overladt, at vælge Bøgerne efter dit Sind, men jeg maa ogsaa have en Stemme derved. Troe ikke de lærde Tidenders Domme for hastigen. Bliv ikke saa begjærlig, at ville eie alle gode Bøger; men vær gjerrig paa dine Fritimer; thi i dem kan du læse mange gode Bøger. Jeg tilstaaer dig fem til sex Aar at være paa Academier. Her skal du ikke læse alt, men det nødvendigste og bedste, og, tilligemed Smagen i at læse, hvilken ikke maa forlade dig i dit hele Liv, erhverve dig Kundskab om de bedste Værker, hvilke du endnu uden for Academiets Grændser kan læse. Til denne Kundskab er den nærmere Adgang til et godt Bibliothek, Omgang med belæste Mænd, Bogladen og en god lærd Dagbog (Journal) nødvendig. Men glem ikke, at man i den store Verden forlanger meer end Kundskab om Bøger, og at du af Mangel paa geographiske, historiske og oeconomiske Videnskaber ofte kan vorde latterlig og ubrugbar i Livet. Man venter af en Lærd, at han ikke skal være fremmed paa Jorden. Og, førend du skulde glemme Geographien og hvad til den hører, læs heller hundrede vittige Skrifter mindre, og, førend du skulde lægge den rene Mathematik, som jeg har lært dig, bort, og forsømme din gode Haand i at skrive, saa lær heller et Sprog mindre.

scribendo adsvetam manum negligas, illic minus multa animi causa leges, hîc alicujus lingvæ minus peritus esse voles.

Commentarium illum eorum, quæ legeris et quomodo, post tertium quemque mensem cognoscere proposui. Eum igitur, quomodo ad latus meum coeperas, persequeris, ejus rei voluptatem mihi paraturus: quamquam et tibi ipsi: qui quam gaudebis aliquando provectus ætate, atque etiam miraberis, quum, indicem lectorum a te librorum recognoscens ac perlustrans, quæ ibi adnotaveris et excerpseris, jam probanda, jam rejicienda statues. Quæ jejune scripta sunt, quin et ista lege, ut tibi jejunitatis istius fastidium excites. Quæ honestati insidiantur eleganter scripta, ab iis, qua ætate nunc es, et quantavis animi probitate, abstine. Sunt mihi, quæ te oblectare possint, non minoris, quam quæ me; nosti enim, quam mihi placeat hilaritas et elegantia leporum: at lepos libri honestatem infestantis, sit, licet, elegantissimus, nil differt a formosa prostante; quin est hac insidiosior, quo magis callet flagitio gratiam innocentiæ induere ac speciem.

Feriarum et mercatuum otia præcipue dabis lectioni, et, quibus studiorum tuorum rebus opus sit, repetendis recognoscendisque. Nisi enim etiam inter libros tuos domestica opera et tui ingenii meditatione te ipse quotidie doceas, ætatem in scholis academicis obeundis consumere poteris, et tamen nihil admodum in studiorum via progredi. Nolis abesse a scholis (examinatoriis), in quibus, per modica intervalla distinctis, discentes solent dare se docentibus ad experimentum profectus sui, qui tum fuerit, capiendum: sunt eæ non unius utilitatis.

Denique attende, mi fili, unum etiam hic monenti, quod tibi in studio academico semper magnum debet esse ac præsens. Quarum rerum scientiam tibi, post spectatam diligenter tuam indolem et rerum rationem, consultis viris prudentibus, præcipue comparandam propones, ut iis olim

Din Excerptbog, hvad og hvorledes du læser, vil jeg see hvert Quartal. Du vil gjøre mig denne Glæde, og fortsætte den saaledes som du ved min Side har begyndt den. Hvor vil du engang i din tilkommende Alder glæde og forundre dig, naar du overskuer Fortegnelsen paa de Skrifter, du har læst, og snart billiger, snart forkaster dine Anmærkninger og Udtoge. Middelmaadige Skrifter, ja læs ogsaa dem, for at opvække hos dig Væmmelse for det Middelmaadige. Skjønne, men farlige Skrifter, læs, saa godt dit Hjerte end er, ikke dem nu. Din Fornøielse er mig saa kjær som min egen, og du veed, at jeg elsker Munterhed og fiin Vittighed; men Vittighed i et usædeligt Værk, var den og den fineste, er ikke bedre end Skjønheden i Utugtens Boelig, og desto mere forførisk, jo mere den veed at give Lasten Behagelighed og Mine af Uskyldighed.

Feriernes og Messernes Tid anvend den fornemmeligen til Læsning og Gjentagelse. Thi dersom du ikke ogsaa imellem dine Bøger selv bliver din daglige Lærer ved privat Flid og egen Grandskning, saa kan du besøge Collegier til evig Tid, og dog ikke komme synderligen frem paa Videnskabernes Bane. Unddrag dig ikke fra Examinatorierne; de have meer end een Nytte.

Overalt, min Søn, hør her endnu en Advarsel, som ved din academiske Flid stedse bør være dig vigtig og nærværende. Lad din Hovedvidenskab, med hvilken du engang skal gavne Verden i et offentligt Embede, og hvilken du, efter en omhyggelig Prøve af dine Gaver og Omstændigheder, og efter ind-

in publico munere hominibus usui esse possis, harum etiam fac sit primaria studiorum tuorum cura; ut iis quotidie satis magnam certamque temporis tui partem addicas, neque unquam finas, te a svavius sæpe invitantibus otiandi horis longius abduci ab illa cura, quamvis molesta sit et laboris plena. Ne fallax ejus fastidium tibi creetur ab elegantiorum, quas dicimus, literarum ac artium studio, semper caveto. Haberet ea res pessimum omen, fore te jam in vegeta ætate quasi caussarium quendam, noxie multa caussaturum in muneris officio, si quod tibi creditum fuisset. Profecto non uni, publico munere fungenti, qui, quoniam adolescentulus literis operans totus lepos atque elegantia esse cupiebat, nunc non minore imperitia quam aversione animi in munere suo versatur, contingeret, ut ibidem, magis instructus virtute, etiam dextre et bene beateque agere videretur, si istum animi morbum prohibuisset, et officio potius suo futuroque muneri didicisset, quam illi mentis voluptati studiis suis indulsisset. Cave igitur, mi fili, hunc elegantiorum literarum abusum, eoque diligentius, quo ille magis juvenilis ingenii naturæ blandiri videtur. Non debent illæ exstingvere in te vel imminuere amorem eorum, quæ societas civilis utiliora et graviora requirit, sed vires tibi potius et virtutem addere, ut hic quoque liberales sensus et subtilius judicium expromas atque ostendas: non deliciis sensus illos frangere, sed sano cultu corrigere: non te inepte facetum doctis hominibus venditare, sed doctrinam in te honestate morum atque humanitate magis etiam commendare.

Disce parsimoniam, quæ non solum per se, sed etiam propter vim, quam in majora virtutum genera magnam habet, magni æstimanda est. Nullus princeps tam dives est, ut non ei parsimonia honori, profusio dedecori esset: qui autem pecunia recte uti nescit, sæpe iis rebus implicabitur, quæ ei, si non vitæ necessaria, tamen multum tem-

sigtsfulde Mænds Raad, har valgt, ogsaa stedse være Hovedmaalet for din Flid. Opofre den dagligen en betydelig og fastsat Deel af din Tid, og lad de ofte behageligere Bitimer aldrig lede dig for langt bort fra din Hovedbane, i hvor knudret og møisommelig den end er. Vær stedse paa din Post, at Smagen paa de skjønne Videnskaber og Konster ikke skal bibringe dig nogen falsk Modbydelighed for din Hovedvidenskab. Dette vilde vorde den farligste Sygdom for dit tilkommende Embede. Hvor mangen ung Studerende, der ikkun vilde være lutter Vittighed og Smag, og som nu med lige saa megen Udueelighed som Ulyst tiltræder sit offentlige Embede, vilde forvalte dette med meer Brugbarhed, Held og Tilfredshed, hvis han havde bevaret sig for denne Sygdom, og studeret mere for sin Pligt og sit Embede, end for sin Fornøielse! Vogt dig, min Søn, for denne Misbrug af de skjønne Videnskaber, saa meget meer, jo naturligere den er for det ungdommelige Hjerte. De skjønne Videnskaber maae ikke betage dig Smagen for de nyttigere og alvorligere, men meget mere styrke dig, og gjøre dig skikket til ogsaa i disse at bruge og vise din gode Smag, din finere Dømmekraft. De maae ikke forkjæle din Smag, men lutre den: de maae ikke gjøre dig til en Vittighedsjæger i den lærde Verden, men til en mere sædelig og anstændig Lærd.

Lær Sparsommelighed, der ikke allene for sig selv, men for sin Indflydelse i høiere Dyder er af stort Værd. Ingen Fyrste er saa rig, at ikke Sparsommelighed skulde gjøre ham Ære, og Ødselhed Skam; og en Mand, der ikke veed at omgaaes med Penge, vil ofte sætte sig i Omstændigheder, som, hvis de end ikke berøve ham de første Fornødenheder, dog ville

poris, tranquillitatis ac virium animi eripient, et sexcenties adiment facultatem recte agendi, ipsum denique cogent in multis causis vel maxime invitum a fide atque integritate decedere. Valde igitur commendanda est late patens parsimoniæ virtus idemque officium, ad quod, quo rarior ejus vis juvenili ætati inesse solet, eo sanctius es mihi exhortandus. Sis igitur parcus ab initio in parvis, quæ quidem, quod singulorum levis ratio habetur, temeritatem promtius svadent, postea vero, summa sui facta, non minus efficiunt magnam aliquam pecuniæ effusionem, quam si in unum collecta simul projecisses. Non emacem esse, magnum vectigal dixit consul romanus, cui monenti reges parebant, et thesauros, non accepturum scientes, offerre tamen sustinebant. Sint per te innumeræ res tanti, quanti pecunia emantur, quas tibi comparandas nulla vitæ tuæ neque necessitas imperat, neque decor desiderat, sed solus mos receptus, vel sollertia artificis, vel novitas et raritas, oculis placens, commendat. Hæ igitur pertinebunt ad illud sumtuum genus, cui impar esse debes, ut par possis esse comparandis necessitatibus, honeste profuturis tuo vitæ instituto commoditatibus, juvandis pauperibus, et bonis libris emendis. Est profusionis genus, si, ut vas aliquod pretiosum habeas, quo oculos tantum pascas, efficis, ut egeas, quod impendas animo vectatione aliqua vel aliter honeste oblectando, amico hospiti visendo vel frugaliter excipiendo. Sumtus libri utilis est commendabilis: longe commendabilior sæpe ea pecunia misero recreando data. Ne sis unquam ita pauper, ut non habeas aliquid repositum misero juvando: neque vero ita sensibus serviens, ut non sit, ubi etiam honestis voluptatibus, iisdemque vel parcissimi sumtus, renunties, quo et animum et rem tuam in potestate habeas. Scilicet recte utenti re paterna, unde nunc tibi, quæ opus sunt, suppeditantur, discendum est, in ea prudenter versari, quam tibi aliquando ipse facies. De luxuria profundendi, quæ proxime in æs alie-

betage ham megen Tid, Sindsroe og Kræfter, og tusinde Leiligheder til at gjøre godt, og tvinge ham, selv imod hans Villie, til i mange Ting ikke at være en ærlig og retskaffen Mand. Derfor er Sparsommelighed en roesværdig Dyd, og, fordi den sjelden er den unge Alders Dyd, en Pligt, jeg desto høitideligere maa opmuntre dig til. Vær da huusholdersk først i Smaating, som enkelte betyde lidet, og desto lettere forføre, men som længer hen tilsammentagne lige saa vel udgjøre en anseelig Forødelse, som om vi havde skillet os ved Summen paa eengang. Ikke at være kjøbesyg, er en stor Indkomst, sagde en Romersk Consul, hvis Raad Konger adløde, og hvem de forgjæves kunde tilbyde Skatte. Tusinde Ting, som meget vel ere deres Penge værde, men hverken anbefales af Nødvendighed eller af Velanstændighed, men ikkun af Moden, af Konstnerens Duelighed, og af Øiet, som elsker det Nye og Sjeldne, høre til den Classe af Udgifter, for hvilke du maa være for fattig, for at være rig til Nødvendigheder, til lettende Beqvemmeligheder, til Velgjerninger imod Fattige, og til gode Bøger. Det er en Forødelse, hvis du, for at have en kostbar Ting, som allene fylder Øiet, gjør dig fattig til at bestride Omkostningerne paa en tilladelig Fornøielse, paa en Kjøretuur, og paa det, der i Tarvelighed kan udfordres til et Besøg hos eller af dine Venner. En nyttig Bog er en roesværdig Udgift; og ofte ville disse Penge, naar de anvendes til at vederqvæge en Trængende, være en langt roesværdigere Udgift. Vær aldrig saa fattig, at du ikke kunde spare noget for en Ulykkelig. Vær aldrig saa sandselig, at du ikke undertiden kunde nægte dig endog tilladelige Fornøielser, sæt at de fordrede noksaa liden Bekostning; for derved at være Herre saa vel over dine Tilbøieligheder som over din Formue. Ved din Faders Formue skal du lære at omgaaes med den, du i Tiden selv vil komme til at erhverve dig. For grove Forødelser, som umiddelbart styrte i Gjeld, advarer jeg dig ikke; du er dertil for viis. Men ogsaa den blotte Sorgløshed i de

num præcipitat, nihil te moneo, quam qui eo procedas, modestiorem. At jam sola illa in parvis sumtibus incuria faciet, ut, quos primi debiti puduerit, in postero quoque, ipsi nolentes, minus probi ac fidi, injurii denique, contra rectam mentem ac pietatem aliis sua eripientes, deprehendamur. Tu igitur rationem expensorum singulis septimanis et mensibus dispunge, et, nisi piget, mihi post mensem quemque mitte cognoscendam. Non equidem agenti simpliciter atque ingenue tibi adsignatam pecuniam ob inconsultius expensa quædam imminuam; neque vero aliter, quam ipse velim et e re tua esse videro, augebo. Sis tu vera pietate patre tuo dignus, quemadmodum ego pia cura optimo filio dignus ero. Ut te parsimoniæ studium ab intemperantia aleæ, vini et cultus vestiarii dehortabitur, ita ipse eodem omnia ab his vitiis pericula, vel eam, quam sese præbent, ridendi materiam cavebis. Sine illo parsimoniæ bono, etiam in acerrimo discendi studio, famam ac laudem recte et cum humanitate vivendi non diu tueberis: ipsi autem industriæ tuæ non unum impedimentum objicies, et quamvis magna doctrina ceterisque omnibus virtutibus ornatus, ad multa publica negotia inutilis, et futurus aliquando paterfamilias rem male gerere reperieris. Nimirum externa nostra felicitas a sexcentis parvis rebus pendet, quibus, quamvis leves singulæ videantur, diligentia tamen et cura adhibenda est: ad quam quum adeo non magna mentis vis, nedum doctrina opus sit, ut etiam omnes homines satis intelligentia valeant, tanto indignius est homine docto, in iis causis mente non uti, in quibus vulgus hominum utitur, atque ibi esse negligentem, ubi negligentia ipsa sui poenam ab inopia vel hominum contemtu atque irrisione paret necesse est.

Rem suam bene administraturo opus est observantia ordinis, ut bene locuturo cura accentus: ordo autem est vel fructus vel fons parsimoniæ. Multæ res necessarii usus in

smaae Udgifter gjør os i Begyndelsen til undseelige, og in den Enden, imod vor Hensigt, til onde og uretfærdige Skyldnere, efter Fornuft og Religion til Røvere. See hver Uge og hver Maaned din Regning igjennem. Synes dig saa, da send mig den maanedligen. Handle oprigtigen! Jeg afkorter intet i dine Penge for uforsigtige Udgifters Skyld, og jeg forhøier dem ikke for dig anderledes end frievilligen, og naar du behøver det. Vær din Fader værdig ved oprigtig Kjærlighed, saaledes som jeg vil være den bedste Søn værdig ved Omhyggelighed. Som Sparsommelighed afholder dig fra Spil, fra Viin og fra Pragt i Klæder, saa vil den og bevare dig fra alle de Farer, eller fra det Latterlige, som er forbundet med disse Ting. Uden den vil du, endog ved den ivrigste Flid, ikke længe bevare Berømmelsen for godt Forhold, og for din Flid selv vil du frembringe mangen Hindring; ligesom du uden den, endog ved den største Lærdom, og med alle andre Fortjenester, vil være ubrugbar til mange offentlige Forretninger, og en ulykkelig Huusfader. Vor udvortes Velstand hænger af tusinde Smaaeting, ved hvilke vi, saa lidet de hver for sig synes at betyde, maae anvende Opmærksomhed og Omhyggelighed, og hvilke ikke fordre nogen stor Forstand, men endnu mindre Lærdom. Men just fordi alle Mennesker have Indsigt nok hertil, er det desto større Skam for den Lærde, hvis han glemmer at have Forstand i de Tilfælde, i hvilke den almindelige Mand har den, og er skjødesløs der, hvor Skjødesløsheden straffer sig selv med Mangel, eller Foragt og Spot.

Orden hører til god Huusholdning, ligesom Tone til god Udtale; og Orden er snart en Frugt af, snart en Kilde til Sparsommelighed. Mange Fornødenheder, som høre til vor

vita bene et commode extrinſecus conſtituta retinent firmitatem ſuam vel gratiam eo conſtantius, quo magis diligenter et compoſite in iis verſamur. Eſt hic uſus parſimoniæ ſapientiſſimus, idemque hominis, qui vitam humanam amice colat, magnum officium. Age, ſi tu per hanc curam intra aliquot annos, nihil fraudando tui cultus decorem, parcens ſumtui veſtis ad illum ſolum augendum, id poſſis efficere, quo honeſtum ſed pauperem amicum veſtias: nonne illius curæ liberaliſſima voluptate afficieris? Sic æſtimata videbitur tibi parſimonia ſanctiſſime colenda, neque jam tantum a prudentia præcipi, ut quæ ſolam viam virtutis habeat, ſed vim ipſam et munus habere virtutis. Nimirum eſt in opibus et bonis hujus vitæ late patens ſalutarium conſiliorum inſtrumentum, in qvibus adeo neglectui habendis jam ultra ſtultitiam peccatur. Temeraria enim in iis negligentia, vel inconſulto et pravo eorum uſu, ipſæ illæ animi cupiditates aluntur, quibus inducti homines bonorum curam negligunt: ſive eæ ſint a ſenſuum imperio deſidia, oſtentatio, vanitas, levitas, lautitiarum amor, ſive ab aliis cauſis inhoneſta ſtudia. Ob id ipſum ex incuria rei privatæ, ut dixi, ſupra ſtultitiam peccatur, quod ea animum negligentibus nobis corrumpit, vel ſi externis noſtris bonis nihil damni afferat. Maneat ergo illud, prodigum hominem nullo modo poſſe prudentem eſſe, neque vero magis honeſtum virum. Non minus autem ex modica re, quam ex magnis opibus, cenſetur prodigalitas. Diſce ergo adoleſcens parcus eſſe, ut pares tibi certam fidem boni hujus viro habendi. Atque id eo magis des operam, quod adoleſcenti prodigo haud raro accidit, ut, ſi quando, triſtia expertus, reſipuerit aut egere coeperit, in avarum ſenem abeat. Avaritia vero, mi fili, itidem ut inhoneſta voluptate et profuſione, inquinari ſangvinem domus meæ, abominor. Ne faſtidias ipſe ſuſcipere quasdam minores boni ordinis curas, ſed diſce potius in iis majorum diligentem

udvortes Velanstændighed og Beqvemmelighed, beholde deres Varighed eller Skjønhed længer, efter som vi omgaaes omhyggeligen og ordentligen med dem; og at spare paa denne Maade, er en viis Konst, og en vigtig Pligt for et Menneske, som tænker vel. Sæt, du kunde, uden at gaae Velanstændigheden imod dig selv for nær, ved denne Omhyggelighed i nogle Aar spare dig Bekostningerne til en Klædning, og derfor klæde en retskaffen og fattig Ven: føler du ikke, at denne Omhyggelighed vilde være noget meget ædelt? Betragter du Sparsommeligheden fra denne Side, saa bliver den meget ærværdig; den er da ikke længer blot et Raad af Klogskab, der fører til Dyden, men den er Dydens Værk selv. Formue er et Middel til utallige gode Øiemeder; og at være skjødesløs med den, er derfor allerede meer end Daarskab. En ubesindig Skjødesløshed eller urigtig Brug af Formue nærer alle de Begjærligheder i Hjertet, af hvilke vi ere skjødesløse med den; det være sig Ladhed, Sandselighed, Forfængelighed, Letsindighed, Lyst til Pragt, eller nogen anden slem Tilbøielighed. Just derfor er en slet Huusholdning meer end Daarskab, fordi den uformærkt fordærver Hjertet, om den end ikke skadede vor udvortes Lykke. Et Ødeland kan aldrig være nogen klog Mand, og ligesaa lidet nogen dydig Mand. Men Ødselhed finder Sted ved ringe Formue lige saa vel som ved store Midler. Lær derfor at være sparsom som Yngling, for at have den visse Lykke, at være det som Mand. En ung Øder, naar den sørgelige Erfaring har gjort ham viis eller trængende, bliver gjerne gjerrig som gammel; og Gjerrighed, min Søn, maa lige saa lidet vanære mit Huses Blod, som Vellyst og Ødselhed. Hold dig ikke for fornem til selv at besørge visse Smaaeting, der høre til Orden, men lær meget mere ved dem, at være omhyggelig i vigtige Ting. Om jeg eiede nok saa megen Rigdom, hvilken jeg dog ikke eier, vilde jeg give dig disse samme Regler, og aldrig meer at leve af, end din Stand fordrer; thi jeg elsker dig som en fornuftig

accuratiouem. Non, si in quamvis magnis opibus essem, in quibus non sum, tibi vel alia quam hæc præciperem, vel unquam plura impendenda darem, quam quæ genus vitæ tuæ desiderare intellexerim: amo enim te sapiente patris amore, et sapienter indulgens educatum te volo: semperque non cæco sed sincero tui amore rationes expensorum tuorum æstimabo. Age in academia, quomodo aliquando, accedentibus annis, te egisse optabis: ita age, ut aliquando non modo sine pudore ac veritatis fuga, sed etiam lætus et incolumi animo mentem in illos annos referre possis.

Atque huic salutari consilio feliciter peragundo patriis te jam amplexibus initio, ac precibus, ut aliquando opibus sapientiæ et virtutis auctus in eosdem meos amplexus, ad ineundum civilium officiorum curriculum redeas. Doctrina major, honestate minor redux mihi animo invitissime lentiori, utilium rerum scientia, probitate et humanitate morum ornatus, alacri ac summa voluptate beato eris excipiendus. Fueris, licet, summi inter homines vir ingenii, sed probitatis expers: tum paternum in te filio nomen deplorabo.

Cum his, carissime, vale!

Fader, og som en fornuftigen god Fader vil jeg opdrage dig. Ikke den blinde Kjærlighed, men den samvittighedsfulde, skal stedse lede mig ved dine Udgifter. Lev paa Academiet saaledes som du engang i din høiere Alder vil ønske at have levet: lev saaledes, at du engang uden Undseelse og Bæven, at du med Glæde og uskadt Samvittighed kan tænke tilbage i dine academiske Aar.

Hermed velsigner jeg dig ved mine faderlige Omfavnelser, og beder, at du med Viisdoms og Dyds Skatte engang maa vende tilbage i mine Arme og i Verdens Tjeneste. Med meer Lærdom og mindre godt Hjerte, vil jeg komme til at tage koldsindigen imod dig; med nyttige Videnskaber, med fromme og anstændige Sæder, vil jeg modtage dig fuld af Henrykkelse. Vær det største Genie paa Jorden, og ikke retskaffen Mand: saa græder jeg over at have givet dig Livet.

Og hermed lev vel, bedste Søn!

In recognita ad edendum versione latina nonnulla mihi observata sunt, quæ vel addi, vel paullo aliter efferri, videretur convenire. Ea hic proponuntur.

pag. 2. lin. 11. (ab inferiori margine) "soleant", lege *solent*.

6. — 13. "facultatem" (error typogr.) leg. *facultatum*.

12. — 14. "morum" lege *rerum et officiorum*.

Duobus versiculis, qui in eadem pagina sunt, adde, ad integritatem sententiæ conciliandam:

Sed, quæ jucunde prior insons luserit ætas,
Mente et postremam his exhilarare decet.

16. — 11. (ab inf. marg.) "sive amoenitate", leg. sive *foris*, am.

12. — — — "sive deliciis", leg. *vel* delic.

20. — 15. "severissimæ" leg. *vel lenissimæ*. Cum illa voce (apud auctorem strengsten) nulla idonea loci sententia prodit.

22. — 9. (ab inf. marg.) "liber . . . est", leg. *in sua scilicet porro est potestate*.

12. (a super. marg.) "ea", leg. *ipsa*.

36. — 1. "scribendo", leg. *literas ducendo*.

15. (ab inf. marg.) "Feriarum" etc. leg. *Academica per ferias et mercatuum strepitum otia*.

38. — 7. "semper caveto", leg. *sedulo caveas*.

19. "hunc eleg. liter. abusum", leg. *immoderatum hujusmodi literarum usum*.

26. "venditare" leg. *obtrudere*.

40. — 12. (ab inf. marg.) "vectatione aliqua" adde *corporis*.

42. — 11. "velim" leg. *voluero*.

46. antepenult. "paternum" adde *meum*.

Christiansandi, mense Augusti 1828.

Amberg.

